

ნინო კალანდაძე-მახარაძე

– Homo Polyphonicus –
პოლიკარპე სუბულავა

გამომცემლობა უსტარი

თბილისი

2015

ფონდი „ქართული გალობა“

**ნიგნი გამოიცა ფონდი „ქართული გალობისა“ და მისი
დამფუძნებლის – ვანო ჩხარტიშვილის დაფინანსებით**

საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრი

**პროექტის ხელმძღვანელი საქართველოს ფოლკლორის
სახელმწიფო ცენტრის აღმასრულებელი დირექტორი
გიორგი ღონაძე**

რედაქტორი – ბაია ასიეშვილი
მუსიკალური რედაქტორი – ნანა ვალიშვილი
მხატვარი, დიზაინერი – გიორგი დემეტრაშვილი
სანოტო ტექსტის კომპიუტერული გრაფიკა – ლევან ვეშაპიძის

გამომცემლობის რედაქტორი: თამარ გელოვანი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა: ლია სულაქველიძის

© ფონდი „ქართული გალობა“, 2015

გამომცემლობა უსტარი
ტელ.: 2964081; 790 96 40 82.
ustari2010@gmail.com
www.ustari.ge

ISSN 2346-7991 ქართული სიმღერის მოამაგენი – წიგნი III

ISBN 978-9941-9396-1-7 პოლიკარპე ხუბულავა

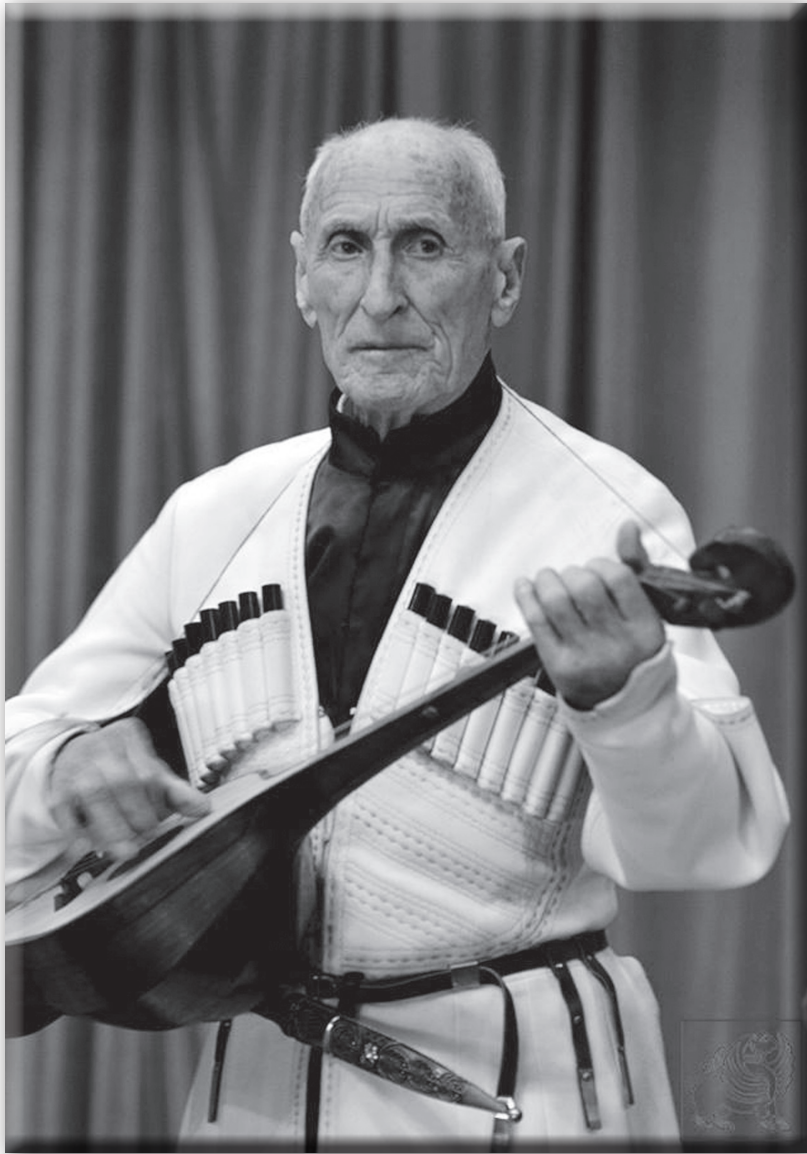
წინამდებარე ნაშრომი გამოჩენილი ქართველი მომღერლისა და ლოტბარის – პოლიკარპე ხუბულავას საიუბილეო თარიღისათვის მომზადდა. ბიოგრაფიულ მონაცემებთან ერთად მასში 90 წლის შემსრულებლის ნააზრევი და მოგონებებიც შევიდა. აქვე გაეცნობით ცნობილი მუსიკოსების შეფასებებს, ბატონი პოლიკარპეს გუნდებისა და ანსამბლების წევრთა ინტერვიუებს, დოკუმენტურ და ფოტომასალას, რეპერტუარს, ბიბლიოგრაფიას, დისკოგრაფიას, აუდიომასალას.

ფოტომასალა აღებულია პოლიკარპე ხუბულავას საოჯახო არქივიდან, ზუგდიდის მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული და საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრების ფონდებიდან.

ვფიქრობთ, ეს მოკრძალებული საჩუქარი გაახარებს ქართული ტრადიციული მუსიკით დაინტერესებულ მკითხველს, ხელს შეუწყობს პოლიკარპე ხუბულავას შემოქმედების და ზოგადად, ხალხური შემსრულებლობის პრობლემების შემდგომ კვლევას.

წიგნზე მუშაობისას განეული დახმარებისათვის ავტორი მადლობას უხდის მუსიკისმცოდნე ლალი ქობალიას და მის ოჯახს.

სამწუხაროდ, წიგნის დაბეჭდვამდე, 2015 წლის 1 იანვარს, პოლიკარპე ხუბულავა გარდაიცვალა.

საქუა

ქართული ხელნაწილის საზოგადოების მოამბე

ზოლიკარზე ხუბულავა

მეგრული ხელნაწილის აღდგენა-პოპულარიზაციაში
შეტანილი წვლილისთვის

11 ივნისი 2013 წელი

სრულიად საქართველოს
კათალიკოს-პატრიარქი
ილია II

ფონდის დამფუძნებელი
ვანო ჩხარტიშვილი

წინათქმის მაგიერ

2013 წელი. 17 აგვისტო.

თბილისი. დავით აღმაშენებლის გამზირი №105.

ბატონი პოლიკარპე ხუბულავა და მე ფოლკლორის სასახლის წინ, ე. წ. „არტოს ბალში“¹, ვსხედვართ და პირველი მსოფლიო ომის დროს ქართველი ტყვეებისგან ჩანერილ სიმღერებს ვისმენთ. ჩემი კოლეგის, ბერლინელი ეთნომუსიკოლოგის, სუზან ციგლერის მიერ ჩამოტანილი ჩანაწერებიდან, რომელთა გამოცემა 2014 წელს იგეგმება, საგანგებოდ შევარჩიე მეგრული ნიმუშები და მეგრული შემსრულებლების შესახებ არსებული ინფორმაცია. ერთ-ერთი მომღერალი – ვასილი – მისი მოგვარეა. სოფლების, სიმღერების ვარიანტებისა და ჟანრების დაზუსტებისათვის პოლიკარპე ხუბულავაზე უკეთეს მრჩეველს ვის ვიპოვიდი?! თანაც ბატონმა ანზორ ერქომაიშვილმა მასზე წიგნის დაწერა მთხოვა...

Homo Polyphonicus-ი პოლიფონიურად, ანუ მრავალ ხმაში მოაზროვნე მუსიკოსს ჰქვია. ბატონი პოლიკარპე სწორედ ასეთია. მისთვის ჩვეულებრივია შებანება, ერთი ხმიდან მეორეზე გადასვლა. თუ რომელიმე ხმას მღერის, დანარჩენი აუცილებლად შინაგანად ესმის და მარტო, ანუ ერთ ხმაში, მღერა არ მოსწონს. მის ცნობიერებასა და იდენტობას მრავალხმიანობა განსაზღვრავს...

¹ არტო – აბრევიატურაა, «Артистическое общество»

ცოტა ხანში ჩანერა დაიწყება. დღეს აქ ქართული ხალხური სიმღერის შემსრულებლობის ისტორიის ერთი ფურცელი ინერება: ოზურგეთელი გური და ტრისტან სიხარულიძეები, მერაბ კალანდაძე, ზუგდიდელი პოლიკარპე ხუბულავა და თბილისური ფოლკლორული ანსამბლის – „ბასიანის“ – ბიჭები საგანგებოდ შეასრულებენ ძველი გურული და მეგრული სიმღერების ვარიანტებს. ხმის რეჟისორები – მიხეილ კილოსანიძე და დავით ხოსიტაშვილი კი ამ შემოქმედებით პროცესს დააფიქსირებენ, გამოსაცემად მოამზადებენ. დანამდვილებით ვიცი: ხვალ ყველაფერი ეს ისტორიის საკუთრებად, ქართული ტრადიციული მუსიკის შემსრულებელთა და მკვლევართა ყურადღების საგნად იქცევა...

მეგრული სიმღერის ცოცხალი მატრიანე, „ოდიშელი რაინდი“ საკმაოდ სიტყვაძუნნი აღმოჩნდა. მთელი დღე გიმღერებს, ჩონგურზე დაუკრავს, მაგრამ საკუთარ თავზე საუბარი უჭირს. ამას პირველივე შეხვედრისას მივხვდი და საუბარში ჩასაყოლიებლად, მგონი, კარგი რამ მოვიფიქრე: მომღერლები, რომლებიც 1916-1918 წლებში ომმა და განგების ნებამ მიუწუნებთან ახლოს – ფუხ-ჰაიმის ტყვეთა ბანაკში შეყარა, მამამისის ასაკისანი იყვნენ...

ძალიან მინდა, წარმოვიდგინო გერმანელი მუსიკისმცოდნეების სახეები, როცა ასეთ, ევროპულისაგან განსხვავებულ, მრავალხმიანობას ისმენდნენ. ამ ჩანანერებით დაიწყო ევროპაში ქართული პოლიფონიის კვლევა...

ბატონ პოლიკარპეს ტყვეთა სიმღერების მოსმენისას თვალები უბრწყინავს, ზედა ხმას ჰყვება და აღტაცებას ვერ ფარავს: – მშვენივრადაა შესრულებული! როგორ მოუხერხებიათ?! უფ, კარგია, ეს რომ მოვისმინე!

ვპირდები, რომ გადავუნერ. ახლა ზუგდიდში ხანდაზმულების ანსამბლსაც ამეცადინებს და, იქნებ, სწორედ ეს ნიმუშები გააცოცხლონ?! დღეს მსგავს ვარიანტებს აღარავინ მღერის. კარგი იქნება, თუ საუკუნის წინ ჩაწერილი სიმღერები ისევ ხალხს დაუბრუნდება. ამას კი ნამდვილად ვერ წარმოიდგენდნენ დატყვევებული ვასილ ხუბულავა, ალექსანდრე კორკელია, ერმილე კურავა (თუ ყურავა), კალისტრატე კანკავა, მიხეილ ქირია, გრიგოლ ხორავა და ათანასე გეგელია, ასი წლის შემდეგ მათი *ბედინერა, ვოისა, ზესქვი უჩა, რაშორერა, ქრისტე აღდგა* და სხვა სიმღერები საქართველოში რომ დაბრუნდებოდა! ან იქნებ იმიტომაც მღეროდნენ, რომ სწორედ ამის იმედი ჰქონდათ? საოცარია, ნამდვილად სასწაულია! მართლაც, უდიდესი გამოგონება იყო ხმის ჩამწერი აპარატი! მადლობა უფალს! ბარაქალა, თომას ედისონს!

ისევ სიუზანი გამახსენდა. აინტერესებდა: ქართველი ტყვეების სიმღერებში სევდა და თავისუფლებაზე ფიქრი თუ შეიმჩნევო. მახეში გაბმულ ჩიტებზე, გაზაფხულის მოლოდინზე ნათქვამი ნიმუშები და აღდგომის საგალობელიც რატომღაც სწორედ ამას დაგუკავშირე. თურმე ზოგიერთ გერმანელს ასეთ ვითარებაში სიმღერების ჩაწერა ადამიანის უფლებების დარღვევად მიაჩნია. ეს არ ვიცი, მაგრამ დღევანდელი გადასახედოდან, ვფიქრობ, რომ სამომავლო კვლევისათვის ასეთი შესაძლებლობის ხელიდან გაშვება მართლაც არ შეიძლებოდა.

სიმღერები კი დაგვიბრუნდა, მაგრამ, ნეტავ, თვითონ თუ დაბრუნდნენ სამშობლოში? ვინ იცის, როგორ ენატრებოდათ სენაკი და ზუგდიდი, ხობი, ჩხორონყუ ან მარტვილი?

ტყვეებს შორის სხვა კუთხეების წარმომადგენლებიც იყვნენ. თუმცა ახლა მხოლოდ მეგრელ შემსრულებლებზე ვფიქ-

რობ და ბატონ პოლიკარპესაც ბერლინის არქივიდან გადმო-
წერილ მეგრულ სიმღერებს ვასმენინებ...

საქორთუომ მაფშალია

სოფელი ჯიხაშკარი//ჯიხასკარი, რომელიც ზუგდიდის რაიონს ეკუთვნის, ოდიშის დაბლობზე, მდინარე ქანისწყლის მარჯვენა სანაპიროზე მდებარეობს. ჯიხა ქართულად ციხეა, ჯიხაშკარი – ციხისკარია. ციხის შიგნით XIII-XIV საუკუნეებში აგებული პატარა ეკლესიაც მდგარა, რომელიც XVII-XVIII სს-ში დანგრეულა. ციხის გარშემო გაშენებული უბანი XX საუკუნის 20-იანი წლების დასაწყისიდან ცალკე სოფლად – ჯიხაშკარად იხსენიება. მანამდე კი ის ვრცელი და მთაგორიანი სოფლის – ქაქვიწჯის (ქის ფსკერის) ნაწილი ყოფილა. ჯიხაშკარში ხუბულავების სახლი ახლაც დგას. პოლიკარპე ხუბულავა 1924 წლის 18 აგვისტოს აქ დაიბადა.

ოჯახში ყველა მღეროდა. მშობლები, ქალიშვილები, ნაბოლარა ვაჟი. დედა, სოფელ ნარაზენიდან გამოთხოვილი მინადორა ბიგვავა, თავადაც მუსიკალური ოჯახიდან იყო. მამამისი – ივანე ბიგვავა და დედა – გუქიტი კარგი მომღერლები ყოფილან. მინადორა ჩონგურზე უკრავდა. მას არ უნდოდა, რომ პოლიკარპეს მუსიკოსის პროფესია აერჩია. ბიჭს კი მხოლოდ სიმღერა უყვარდა, ბურთი, თამაში არ აინტერესებდა, სხვა გატაცება არასოდეს ჰქონია. დები – ცინუკი, ბუჟღუ, ოლია, ლიდა, მარგო, კუკუშა, სონიჩკა – თავს ევლებოდნენ უმცროს ძმას: „ყველაფერი ჩემთვის უნდოდათ. მჭადს შუაზე რომ გადატეხდნენ, ვითომ შემთხვევით, მეტს ჩემკენ გამოაყო-

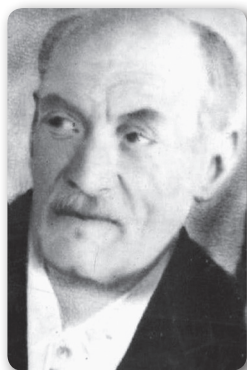

ლებდნენ. ცინუკიც უკრავდა ჩონგურზე, კუკუშა მშვენივრად მღეროდა. თავიდან, სანამ პატარა ვიყავი და მეშლებოდა სიმღერა, გაჩერდებოდნენ. მე მიკვირდა, ვერ ვხვდებოდი, რომ ჩემი ბრალი იყო. მერე კი იქით ვასწავლიდი სიმღერას. თუ წაახდენდნენ, ძალიან ვბრაზობდი და გავლახავდი კიდეც. მამა, როცა თავისუფლდებოდა და სახლში მოდიოდა, ყველა ერთად ვილხენდით. პური რომ მოჰქონდა, გვიხაროდა – არ იშოვებოდა და იმიტომ“, – იგონებს პოლიკარპე. ხუბულავების მუსიკალური ოჯახი მთელი სოფლის პატივისცემას იმსახურებდა. უფრო მეტიც: ზოგიერთ მომღერალს მათი თანდასწრებით მღერა ერიდებოდა კიდეც. ბატონი პოლიკარპეს თქმით, საშობაო *აღიღოზე* კარდაკარ ჩამომვლელი მიმლოცველები მის ეზოს გვერდს უვლიდნენ – პოლიკარპე კარგი მომღერალია და შვერცხვებითო.

მამა – 1882 წელს დაბადებული ერასტი (ერასტო) მელიტონის ძე ხუბულავა ცნობილი მაგლობელ-მომღერალი და ლოტბარი გახლდათ. მას ორი წელი მარტვილის სამგალობლო სკოლაში უსწავლია.

მარტვილი (ძველად ჭყონდიდი) მართლმადიდებლური საქართველოს უმნიშვნელოვანესი ძეგლია. გადმოცემების თანახმად, აქ წარმართები თავიანთ კერპს – ჭყონდიდს ჩვილ ბავშვებს სწირავდნენ.

ჭყონი მეგრულად მუხაა, ჭყონდიდი დიდ მუხას ნიშნავს. მარტვილის ტაძრის ტრაპეზი სწორედ იმ მუხის ძირზეა დადგმული, რომელიც ჯერ კიდევ პირველ საუკუნეში დასავლეთ საქართ-

ერასტი ხუბულავა

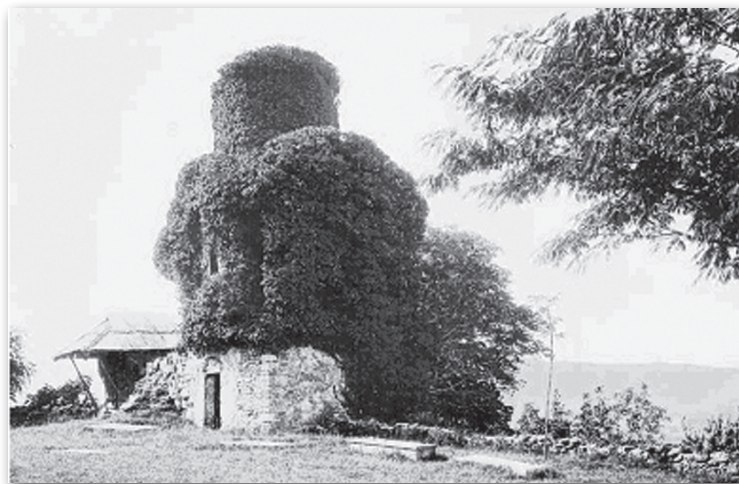
ველოში შემოსულმა მოციქულმა – ანდრია პირველწოდებულმა მოკვეთა. მარტვილი ამ ადგილს VI-VII საუკუნეებში ეწოდა, როდესაც აქ მონამეთა (მარტვილთა) ეკლესია ააგეს და მონასტერი აშენდა, თუმცა ჭყონდიდის სახელი საეპისკოპოსოს დიდხანს შერჩა.

მარტვილის მონასტერი დიდი კულტურულ-საგანმანათლებლო კერა იყო. აქ მოღვაწეობდნენ ცნობილი მწიგნობარნი და ჰიმნოგრაფები¹. მონასტერში იყო კრიპტერია – გადამწერბერთა სამყოფი. ითარგმნებოდა წიგნები, იქმნებოდა ორიგინალური ნაწარმოებები. XI საუკუნეში აქ მოღვაწეობდა საქართველოს მეფის, დიდი რეფორმატორის – დავით აღმაშენებლის – მასწავლებელი და აღმზრდელი გიორგი ჭონდიდელ-მწიგნობართუხუცესი. უფლისწული დავითიც მარტვილში აღიზარდა. აქ დაიგეგმა საქართველოს გაერთიანება, თვით გელათის მონასტრისა და აკადემიის აშენებაც მარტვილში გადწყდა. შეუძლებელია, რომ მარტვილში მაღალი დონის სამგალობლო სკოლა არ ყოფილიყო და ქრონოლოგიურად ის წინ არ უსწრებდეს გელათისას.

ამდენად, მარტვილთან დაკავშირებული მოღვაწეების ცხოვრებისეული დეტალებისა თუ სამგალობლო ნიმუშების მოძიება უაღრესად მნიშვნელოვანია². ერასტი ხუბულავა ერთ-ერთი მათგანია და მის რეპერტუარში შემონახული საგალობლები მარტვილის სამგალობლო სკოლის ნიმუშებად უნდა მივიჩნიოთ.

¹ იოანე მინჩხი (X ს.), სტეფანე სანანოისძე (X ს.), იოანე მთავარეპისკოპოსი (XI ს.), იოანე მესვეტე (XI ს.), წმ. მღვდელმთავარი ანტონ ცაგარელ-ჭყონდიდელი (XVIII-XIX სს.), რომანოზ მესვეტე (XIX ს.), დავით ჭყონდიდელი (XIX ს.) და სხვ.

² მაგალითად იხილეთ მაგდა სუხიაშვილისა და ეკატერინე ონიანის ნაშრომები.

მარტვილი 1913 წ.

ერასტი ხუბულავა გალობას მაქსიმე ვეკუასთან დაუფლებია. ბატონი პოლიკარპე ფიქრობს, რომ სოფელ კინიის მკვიდრ მაქსიმეს პროფესიული მუსიკალური განათლებაც უნდა ჰქონოდა, რადგან ვიოლინოზე უკრავდა და, თურმე, შეგირდებს ტონსაც ამ საკრავით აძლევდა. მაქსიმეს ხალხური სიმღერებიც სცოდნია. *ო, და-ს* მისეულ ვარიანტს დღესაც ასრულებენ ფოლკლორული ანსამბლები³. დაკრძალული უნდა იყოს ჩხორონყუს რაიონის სოფელ ახუთში⁴. მაქსიმეს

³ იხ. შვეისნავლოთ ქართული ხალხური სიმღერა. მეგრული სიმღერები. სანოტო კრებული ოთხი კომპაქტდისკით. თბ., 2005. საქართველოს მაცნე. გვ.: 120.

⁴ ამ პიროვნების შესახებ სხვა ცნობები ჯერჯერობით ხელთ არ მაქვს. გრიგოლ კოკელაძის ხელნაწერებში შემხვდა ვინმე მ. ვეკუასგან ზუგდიდში ჩანერილი რამდენიმე სიმღერა (*გეშვი დო გეშვია, დელი, ვოდელი, ვოდელა, დიდოუდო ნანინა, კუნზა ბედიწერა, სუფრული, კუნტა ბედიწერა*). არ არის გამორიცხული, რომ ეს სწორედ ერასტი ხუბულავას მასწავლებლის – მაქსიმე ვეკუას – მიერ შესრულებული ნიმუშები იყოს.

პატივისცემისა და სიყვარულის ნიშნად, პოლიკარპემ მამის საფლავზე კინიდან საგანგებოდ წამოღებული მინა მოაბნია.

მარტვილში სწავლისას ერასტის ზედმინევენით აუთვისებია მრავალი საგალობლის სამივე ხმა, მაგრამ, უმეტესად, ბანს ამბობდა. საქართველოს გასაბჭოებამდე იგი ჯიხაშკარის საბენდელიანოს უბნის წმინდა გიორგის სახელობის ტაძრის დიაკვნად (კალისტრატე სამუშიას ცნობით, დეკანოზად) მსახურობდა. იმხანად მღვდლები სამსონ (სიმონ) ანთელავა და მიხა შენგელია ყოფილან. სამსონი ილორში გადასულა, მიხეილ შენგელია კი საბენდელიანოს უბნის ტაძრის უკანასკნელ მღვდლად მოიხსენიება. კომუნისტური რეჟიმის დამკვიდრების წლებში ამ სასულიერო პირების დევნისა და შეურაცხყოფის ფაქტებს ბატონი პოლიკარპე დიდი გულისტკივილით იხსენებს: „კომუნისტებმა დაიბარეს სამსონი და მიხა. უთხრეს: თქვენი დრო და კანონი დაბრუნდა, ანაფორები ჩაიცვით და მოდითო. ბაგი ბენდელიანი თოფით დააყენეს, მღვდლებს ხელში მაკრატლები მისცეს და ერთმანეთისათვის წვერის გაკრეჭა უბრძანეს. უღმერთონი ჯვრებს ესროდნენ – აი, თუ რამე დაგვიშავდაო. სამსონმა არ გააკრეჭინა. თოფიან კაცს ეძგერა, გაიქცა და ლობეს გადაევლო, მაგრამ ანაფორის კალთა ლობეზე წამოედო და მაინც დაიჭირეს... ძალიან ცუდი დრო იყო. კომუნისტებმა ბევრი დააშავეს და მერე რა მოხდა თუ იცი? იმ ბაგი ბენდელიანს ძმა მოუკვდა, შვილმა ცოლი მოკლა, მოკლედ გაუბედურდა ოჯახი. კარგი არაფერი დამართია“.

ჯიხაშკარის საბენდელიანოს უბნის წმინდა გიორგის სახელობის ტაძარში ერასტი ხუბულავა ძაკა ფიფიასთან, დურუ და უშანგი ბენდელიანებთან ერთად გალობდა. ერასტი მეგობ-

რემა შელეგია

რობდა მეგრული სიმღერის კორიფეებთან – ძუკუ ლოლუასა (1877-1924) და რემა შელეგიასთან (1883-1955). ძუკუს და ერასტის ერთმანეთი ძუკუს ციხიდან გამოსვლის (1903 წ.) შემდეგ გაუცვნიათ, როცა ლოტბარს სმენა უკვე დაქვეითებული ჰქონდა, მაგრამ მიმიკით მაინც იჭერდა თურმე შეცდომებს. რემა შელეგია კი ბატონ პოლიკარპესაც ახსოვს: „გაჭაღარავებული ლოტბარი დააყენებდა გუნდს ნახევარწრეზე, ტონს ჩამოურიგებდა ყველა ხმას,

მერე გვერდით დადგებოდა და მღეროდა, არასდროს არ დირიჟორობდა“.

თავის მხრივ, ძუკუ ლოლუა და რემა შელეგია თვალსაჩინო მაგალობლის, მარტვილის სამგალობლო სკოლის წარმომადგენლის – დიმიტრი ჭალაგანიძის (1836-1917) – მოსწავლეები იყვნენ.

რაც შეეხება დიმიტრი ჭალაგანიძეს, ცნობილია მისი გვარის გურული წარმომავლობა. მისი ბაბუის მამა მე-18 საუკუნის II ნახევარში გადმოსახლებულა ყყონდიდში. თვით დიმიტრი ჯერ მამასთან, რომანოზ ჭალაგანიძესთან, დაუფლებია გალობას, შემდეგ კი გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსთან – გრიგოლ დადიანთან სწავლობდა. მასთან ერთად დადიანთან იმყოფებოდნენ სრული მაგალობლები: ანტონ დუმბაძე, გახაკია ჩიქოვანი, ალექსანდრე მგელაძე, ძმები კონტრიძეები – მაგალო-

დიმიტრი ჭალაგანიძე და
ძუკუ ლოლუა, 1915 წ.

ბლები, რომლებმაც ზედმი-
წევნით იცოდნენ მთელი
წლის საგალობელთა
სამივე ხმა, კანონი-
კური გალობის
ანყობის პრინციპე-
ბი, ძველი ქართული
სამგალობლო დამწერ-
ლობა. აქვე შეიძლება
გავიხსენოთ. 1911-1917 წწ.

მარტვილში გალობის მასწავლებლად
არტემ ერქომანიშვილსაც უმუშავია.

არტემისთვის გალობა მელქისედექ ნაკაშიძეს უსწავლებია.
ვფიქრობ, ამ ფაქტების გათვალისწინება გურიისა და სამე-
გრელოს სამგალობლო-სასიმღერო ტრადიციათა ერთიანობის,
საგალობლების მსგავსება-განსხვავების კვლევისას აუცილე-
ბელი იქნება. მით უფრო, რომ სამეგრელოს ეს ერთადერთი
კათედრა 1882 წლიდან გურიის კათედრასთან გაერთიანებულა.
იმ პერიოდში გურია-ოდიშის ეპარქიას ცნობილი მღვდელმთა-
ვარი ალექსანდრე ოქროპირიძე მართავდა, რომელსაც რეზი-
დენცია მარტვილში ჰქონდა.

გასაბჭოების შემდეგ ერასტი ხუბულავა იძულებული გახდა,
რკინიგზაზე მეისრედ ემუშავა, ერთხანს თურმე რუსულსაც ასწავ-
ლიდა სკოლაში. მოგვიანებით მან ჯიხაშკარში 45-კაციანი გუნდი
ჩამოაყალიბა. ირკვევა, რომ ერასტი ზუგდიდის სახერხ ქარხანას-
თან არსებულ გუნდსაც ხელმძღვანელობდა.

ჯიხაშკარის ანსამბლი.
ცენტრში ერასტი და პოლიკარპე ხუბულავები

ამ გუნდების რეპერტუარის მცირე ნაწილი 1931 წელს გრიგოლ კოკელაძეს ჩაუწერია. *ახალი კუჩხი ბედინერი* გამოქვეყნებულია კრებულში „100 ქართული ხალხური სიმღერა“. სხვა სიმღერების ხელნაწერები თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის ქართული ხალხური მუსიკალური შემოქმედების ლაბორატორიისა და საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის არქივებში ინახება (შედარებამ ცხადყო, რომ მათ შორის სხვაობა არ არის). ესენია: ჯიხაშკარის გუნდის მიერ შესრულებული *არიაცა მურა, ვოშვარადა, დილ-დილა* და ზუგდიდის სახერხი ქარხნის მიუშათა გუნდის მიერ შესრულებული *ვეენგარა, ნანა სჭუა*.

პოლიკარპე ხუბულავას თქმით, „ერასტომ რაღაც სხვა-ნაირი ნოტები იცოდა – წერტილებით, ხაზებით, ასანევ-დასანევი ნიშნებით, ქვედა და ზედა ნაწილებით. ერთხელ ვილა-

ცამ სთხოვა და წაიღო“. ამჟამად, რომ ლოტბარი აქ გალობის ნევმური ან გრაფიკული ჩანერის წესს გულისხმობს. თუმცა, სამწუხაროდ, ერასტის ეს ხელნაწერები დაკარგულია.

1959 წ. ოთარ ჩიჯავაძეს ექსპედიციაში ხანდაზმული მომღერლისა და მისი ანსამბლის წევრებისაგან საგალობლებიც ჩაუწერია⁵. ამ აუდიომასალის კვალს ვერ მივაგენი და ბატონი ოთარის მიერ შედგენილი სანოტო კრებულის წინასიტყვაობაში მხოლოდ *წმიდაო ღმერთო* მოხვდა. მასზე ქვემოთ კიდევ შევჩერდები. ახლა კი ისევ ბატონ პოლიკარპეს მოვუსმინოთ: „ძალიან ვნანობ, რომ მამისგან მხოლოდ რამდენიმე საგალობელი შევისწავლე, მაგრამ მაშინ გალობა არც შეიძლებოდა და ეს ცოდნა ერასტომ საფლავში წაიღო... მსგავს ვარიანტებს დღეს აღარავინ მღერის. სხვათა შორის, ბერძნული საგალობლებიც იცოდა – *ისპოლა* და *კირიე ელეისონ*“⁶. ყმაწვილ პოლიკარპეს გალობა კი მოსწონდა, მაგრამ აკრძალული რომ იყო ტაძარში სიარული, საკუთარ მამასთან ურთიერთობისაც კი ეშინოდა. „მამის – ყოფილი დიაკვნის – გვერდით ვინმეს რომ დავენახეთ შვილები, სირცხვილი იყო“.

ერასტი ხუბულავას ანსამბლის წევრებს სიმღერა რომ მოეწონებოდათ, ჩაურთავდნენ ფირფიტას და ასმენინებდნენ. რამდენჯერმე მიყურადების შემდეგ 12-13 წლის ბიჭმა სამივე ხმა იცოდა და მამის ანსამბლის წევრებისათვის სწავლებაც შეეძლო. თურმე ისეთი გატაცებით უსმენდა მეგრულ და გურულ სიმღერებს, რომ ბევრჯერ ღამეც გაუთენებია. უნდა ითქვას,

⁵ ექსპედიციის შემადგენლობაში იყვნენ: ციალა პაპიაშვილი, ლია ხუგაშვილი, მენული თოფურია, ევგენი მაჭავარიანი, კარლო ჩუხრუკიძე, დავით ბალანჩივაძე, გურამ შველიძე.

⁶ იგულისხმება ბერძნული სიტყვიერი ტექსტის მქონე საგალობლები.

12.9. დიღ - დიღა

ჩაქ. გრ. კოკელაძემ.

შეასრულა ზუგდიდის თ-მის სოფ. ჭიხის-
ჯარის კოლხეურთეთა გუნდმა
ერსყო ხმბუღაჲს ბ-თ.

Moderato

ვი - ჰე
დი - ლუ დი - ლუ დი - ლუ დი - ლუ
ი - ვი ვე - ნა რა - ნი - ნა
დი - ლუ დი - ლუ დი - ლუ დი - ლუ

გრიგოლ კოკელაძის ხელნაწერების ფრაგმენტები

82. ვომვარაღა

ჩაქ. გრ. კოკელაძემ.

შეასრულა სოფ. ჭიხის კოლხე-
ურთეთა გუნდმა ერსყო ხმბუღაჲს ხელ-

Andantino

ოზ - ვა - რა - ღა
ვა - ჰე
ო - სუ - ვარა - ღა
ო - ვუ - რა - ღა
ო - ში ვა - რა
ღა
ოზ - ვა - რა - ღა
ო - უ რა - ღა
ო - ში ვა - რა
ღა
ო - სუ - ვარა - ღა
ო - ვუ - რა - ღა

რომ მაშინდელ გრამფირფიტებზე მეგრული სიმღერები იშვიათად იყო ჩანერილი. პოლიკარპე უმეტესად გურულ სიმღერებს უსმენდა და ამ კუთხის სასიმღერო რეპერტუარის ცოდნასა და განსაკუთრებულ სიყვარულს ამითაც ხსნის. ჩანაწერებიდან ნასწავლ ნიმუშთა შორის ერთ-ერთი პირველი *შვიდკაცას* და *შავი შაშვის* ვარლამ სიმონიშვილისეული ვარიანტები იყო.

ჯიხაშკარის გუნდის წევრები სამეცადინოდ ხუბულავების სახლში იკრიბებოდნენ. მათ შორის იყვნენ: შარამუშუ, ეუთიმე (ალბათ ექვთიმე), სევერიან, დურუ ბენდელიანები, იონა, ბოჩია, ჩახუ და ორესტი სიჭინავები, ძმები ბერულავები... ისინი ხშირად 3-4 კმ-ს გადიოდნენ ფეხით, ავდარსაც არ დაგიდევდნენ, იმდენად მნიშვნელოვანი იყო მათთვის საშემსრულებლო ურთიერთობები, რეპეტიცია.

ცენტრში სხედან ბეგლარ და ქიონია აკობიები

ძმები სიჭინავები

სხვათა შორის, ზემოთ ნახსენები სანოტო ხელნაწერები სოფელ ჯიხაშკარის სხვა შემსრულებელთა, მათ შორის, ძმები სიჭინავების შემოქმედებასაც ასახავს. გრიგოლ კოკელაძეს მათგან *დელა, ჩონგურული, მუჭომი ორე კოლექტივი, ჭარუა კითხირი და მეგრული ჩონგური* ჩაუწერია.

„სიჭინავები ოთხნი იყვნენ. ესენი ჩონგურს რომ დაიკავებდნენ ხელთ, „დუხავოი არკესტრს“ ბაძავდნენ. თან პირით „ბუ, ბუ-ს“ ამბობდნენ და ერთი ამბავი იყო. ის ჩანაწერი მანახოს ახლა ერთი ვინმემ! თუმცა, მაშინ სად იყო ჩანწერა? მეჩონგურეთა ანსამბლი 18 კაცამდე აიყვანეს. ქალებიც ჰყავდათ. ერთი განსაკუთრებით დამამახსოვრდა – სოფია ერქვა. ისე, უნდა გითხრა, რომ ჩონგურს ქალის ხმა ძალიან უხდება. არის ისეთი სიმღერები, ქალი რომ აუცილებელია. ამ ბოლო დროს არ უყვართ ქალები.

სიჭინავები თვითნასწავლნი იყვნენ, როგორც მე ვარ – ისე. ძირითადად, სასიმღერო ჰანგებს უკრავდნენ, მღეროდნენ. იონა სიჭინავა კოჭლი, მარა ძალიან მცოდნე კაცი იყო. საბჭოს თავმჯდომარედაც მუშაობდა. ახლა „ოდოიამი“ რომაა ორესტი, იმათი შთამომავალია“, – ჰყვება ლოტბარი.

ერასტი ხუბულავასთან მეგობრობდნენ: ნოკო ხურცია, კირილე პაჭკორია, სოლომონ მარკოზია და სხვები. იცოდნენ, როდის იყო თავისუფალი, მასთან რკინიგზაზე მიდიოდნენ და დიდ დროს სიმღერაში ატარებდნენ. ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ, ახალ სიმღერებს უზიარებდნენ, ძველ რეპერტუარს ხვენდნენ, ვარიანტებს თხზავდნენ.

ამკარაა, რომ პატარა პოლიკარპე იმთავითვე მუსიკალურ გარემოში იზრდებოდა, ღვთისა და წინაპრებისგან

მომადღებული ნიჭის წყალობით, სიმღერებს ძალიან ადვილად ითვისებდა. ჭაბუკისათვის მამის მეგობარ მომღერლებთან ურთიერთობა საუკეთესო გამოცდილება იყო. ერთხელ ერასტის ხობში წაუყვანია, სადაც „ძალიან ლამაზი კაცი“ – ნოკო ხურცია – შეხვედრიათ. ნოკოსა და მამასთან ერთად პოლიკარპეს *მა დო ჩქიმი არაბას* შუა ხმა უთქვამს. მერე კიდევ ერთი სიმღერა დაუღლინებიათ, რომლის დასრულებისთანავე აღტაცებულ ნოკოს შეუქია – ამისგან ნამდვილად კარგი მომღერალი დადგებაო.

ნოკო ხურცია

პოლიკარპეს განსაკუთრებული მონაცემები სხვებმაც შენიშნეს. ჯიხაშკარის შვიდწლიან სკოლაში თანაკლასელ დათუშა ადონიასთან ერთად მღერამ კლასის დამრიგებლის – ქეთევან ცხონდიას¹ – ყურადღება მიიქცია. მან ბავშვები სკოლის დირექტორთან (თავის მეუღლესთან) შეიყვანა და ამღერა. დაუფერებელია, მაგრამ ასეა: დირექტორს მეორე-კლასელი პოლიკარპესათვის გუნდის ჩამოყალიბება დაუვალე-ბია. მართლაც, პოლიკარპეს 30-მდე ბავშვისათვის უსწავლე-

¹ სახელოვანი ფეხბურთელის – ბორის პაიჭაძის დედა.

ბია მამისაგან შეთვისებული რამდენიმე ნიმუში, მათ შორის *ქაჯური* (ქაჯაიების მგზავრული), *ჩელას* ძველი – აკობების ვარიანტი, რომელსაც მისამღერად „ავავა დო შავავა“ აქვს. პოლიკარპე ხუბულავა, მუსიკალური მონაცემებისა და ბავშვობაშივე გამომჟღავნებული სალოტბარო უნარ-ჩვევების წყალობით, მიუღიათ მეზობელი სოფლის – ყულიშკარის – სკოლის მერვე კლასშიც. თურმე ადგილები შევსებული ყოფილა და, როცა გაუგიათ, გუნდის ჩამოყალიბება შეუძლიაო, მაშინვე დათანხმებულან.

ქიონია ბარამია

პოლიკარპემ ჩონგურზე დაკვრა მშობლებისაგან ისწავლა. სხვა პედაგოგთაგან კი ბეგლარ აკობიას (1881-1947) და ქიონია ბარამია-აკობიას (1892-1964) ასახელებს: „ქიონიას ძალიან მონონდა ჩემი დაკვრა. ფეხით ან ურმით მიმავალი მათ სახლთან

რომ ჩავივლიდი, გამაჩერებდა და დაკვრას მთხოვდა. დიდხანს არ მიშვებდა. ვინ იცის, რამდენჯერ დამგვიანებია ჯიხაშკარში ჩასვლა. ბეგლარის მამას – პავლე აკობიას ბევრი სიმღერის ტექსტი აქვს შეთხზული. ხომ იცი, *დიდოუ ნანას, მირე საცოდალის, მესიშვარდის* ტექსტებიც მისია“.

პოლიკარპე ხუბულავამ სკოლა მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამდე დაამთავრა. ამ დროს ახალგაზრდა შემსრულებელი ერასტის ანსამბლში მღეროდა. მინადორას და მის ვაჟს დიზინტერია დაემართათ. „ექიმმა სამი აბი მოგვცა. დედამ შემინახა თავისიც და მე რომ ოთხი დავლიე, გადავრჩი. დედა გარდაიცვალა“. დედის ავადმყოფობის გამო პოლიკარპე დროებით გაათავისუფლეს ჯარიდან. მისი გარდაცვალების შემდეგ კი (1944 წელს) მაინც გაიწვიეს. „ეშელონი რომ ჩამოდგა, მართო ქართველები გაგვიყვანეს და ქართული დივიზია დაარსდა ბათუმში.

ბათუმის საჯარისო ნაწილში ცნობილი მომღერალი (ბანი) და ლოტბარი – შერმადინ ჭკუასელი (1904-1978) გავიცანი². მოენონა ჩემი ხმა. გურული სიმღერაც არ მეშლებოდა, ბავშვობიდან ვიცოდი“, – თავს იწონებს ლოტბარი. წელიწად-ნახევარში შერმადინმა თავისი 100-კაციანი გუნდი პოლიკარპეს გადააბარა.

შერმადინ ჭკუასელი

² შერმადინ ჭკუასელი „ერისიონის“ ხელმძღვანელის – ჯემალ ჭკუასელის მამა იყო.

„ბარცხანაში ვიდექით. სასადილოსკენ მიმავალ გზაზე თუ უსიმღეროდ ჩავივლიდით, სამჯერ მოგვაბრუნებდნენ... ძირითადად საბჭოურ სიმღერებს ვმღეროდით (*ორი სიტყვა, ძღვევის მარში, სიმღერა სტალინზე*), რუსულ სიმღერებსაც ვასრულებდით“, – იგონებს პოლიკარპე და ხაზგასმით აღნიშნავს: გურული სიმღერის სიყვარული შერმადინ ჭკუასელთან ურთიერთობით განუმტკიცდა.

1948 წელს ჯარიდან ზუგდიდში დაბრუნებული პოლიკარპე ხუბულავა ჯიხაშკარის გუნდის ხელმძღვანელად ინიშნება, რომელიც იმ დროისათვის 80-85 წევრს აერთიანებდა. ამავე წელს ქმნის ოჯახს. მისი მეუღლე – ჩხორონწყული ოლღა ვეკუა – აღარაა ცოცხალი. ერთი ვაჟი შეეძინათ. როგორც ლოტბარი ამბობს, „მაინცდამაინც არ მღერის“. აქვე ხუმრობს, რომ დემობილიზაციის შემდეგ პენსია არ მისცეს; „რატომ არ ხარ დაჭრილი? ვინც დაიჭრა, ის იქ დარჩა-მეთქი, – ვუპასუხე და ამაზე გულიანად იცინეს. მაინცდამაინც უნდა დავჭრილიყავი, კაცო?!“

ამ პერიოდში პოლიკარპე ხუბულავა ხელმძღვანელობს ჩხორონწყუს სარაიონო გუნდს, აგრეთვე, ლესიჭინეს, ქვედა ჩხორონწყუს, კირცხის, ხაბუმეს, სარაქონის, მუხურის გუნდებს, წალენჯიხის ავტოსატრანსპორტო კოლონის გუნდს. შემდეგ მას ვხედავთ გეგეჭკორის (მარტვილის) რაიონის სოფელ ალერტკარში და ზუგდიდის რაიონის სოფლებში: ბაღმარანი, ოდიში, კახათი, ნანულუკუ, ახალი აბასთუმანი.

1950 წელს პოლიკარპე ხუბულავა სოფელ ყულიშკარის კლუბის გამგედ იწყებს მუშაობას და აყალიბებს 45-წევრიან შერეულ გუნდს. 1954 წლიდან ჯიხაშკარის კლუბის გამგედ გა-

დადის და აგრძელებს ყულიშკარის გუნდის ხელმძღვანელობას. პარალელურად მუშაობს სოფელ ხაბუმეს ანსამბლთან და ქვემო ჩხორონყუს საბჭოთა მეურნეობის გუნდსაც ამეცადინებს.

„50-იან წლებში ჩხორონყუში ვმუშაობდი. მაშინ ლესიჭინეს მეურნეობის გუნდს რაჟდენ გუმბა ხელმძღვანელობდა. რაჟდენი ქართველების სიძე გახლდათ, ლესიჭინელი მეუღლე ჰყავდა. სიმპათიური, ნიჭიერი კაცი იყო. ჩემი აზრით, სოხუმის სახელმწიფო გუნდი მასთან უფრო კარგად ჟღერდა, ვიდრე ვასილ ცარგუშთან...

ერთხელ დათვალიერებაზე თბილისიდან ჩამოვიდნენ კირილე პაჭკორია, მიშა ჩირინაშვილი, კინი გეგეჭკორი. რაჟდენი და კირილე კარგად იცნობდნენ ერთმანეთს. დათვალიერების შემდეგ შევიკრიბეთ, ბანკეტი გვექონდა – გამარჯვებულები ვიყავით: მე ჩემი გუნდით და რაჟდენის გუნდიც. კარგად მოვილხინეთ, ვიმღერეთ, ჩონგურიც ავაჟღერეთ. კინიც შემოგვიერთდა – ჟიურის წევრი არ იყო, ისე ჩამოვიდა. საერთოდ, აფხაზებთან კარგი ურთიერთობა გვექონდა, ერთმანეთის წყენას ვერიდებოდით. ბევრ საქმეში ერთად ვიყავით. აფხაზური ენა არ ვიცო, თუმცა ვმღერი რამდენიმე აფხაზურ სიმღერას – *კლდის სიმღერას*, *დაჭრილის სიმღერას*, საჩონგურო თანხლებიან ნიმუშებსაც. თურქული სიმღერებიც ვიცო... როცა ნალენჯისხაში ვმუშაობდი, აფხაზური სიმღერების შესასწავლად გუნდში კონსტანტინე შენგელია მოვიწვიეთ. კოსტია განათლებული კაცი იყო, ნოტებიც იცოდა.

გალის ანსამბლს აკაკი ხარებავა (1908-1978) ხელმძღვანელობდა, მისი გარდაცვალების შემდეგ კი – ვეზდენ ოკუჯავა, კარგი ლოტბარი, ნიჭიერი კაცი. მაშინ გალში კარგი მომ-

ღერღები იყენენ: იოსებ გუნავა, შალვა ხაბურზანია. აფხაზურებს კარგად მღეროდა კოჭიკო ჯგუბურია. მშვენიერი მეორე ხმა ჰქონდა ნიკო მარკერიას. ბაბილინა მარღანია არაჩვეულებრივი მეჩონგურე იყო. ქართველებს და აფხაზებს შეკრების ტრადიცია გვექონდა, ხშირად ვხვდებოდით ერთმანეთს, ლხინშიც და გაჭირვებაშიც ერთად ვიყავით“...

აკაკი ხარუბავა

ცოტა ხნის შემდეგ პოლიკარპე ხუბულავა წალენჯიხის რაიონის სოფლებშიც იწყებს მუშაობას. ლიას, ობუჯის, ჯვარის, ფახულანის მომღერლები მისი ხელმღვანელობით ასრულებენ მეგრული ფოლკლორის მარგალიტებს. 70-იანი წლების ბოლოს ლოტბარი წალენჯიხის რაიონში უხუცესთა ანსამბლს ქმნის. ხალხური შემოქმედების სახლის იმდროინდელი ხელმძღვანელი, კომპოზიტორი მიხეილ ჩირინაშვილი ხუმრობდა კიდეც: გამაგებინეთ, სადაურია ეს კაცი, სადაც მივედი, ყველგან პოლიკარპე დამხვდაო.

„ყველგან სხვადასხვა რეპერტუარი მქონდა. ხელფასი პატარა იყო, მაგრამ სანამ გუნდს კარგად არ მოვამზადებდი, ფულს არ ვიღებდი. მე და მიშა ჩირინაშვილი ძალიან დავმეგობრდით. ერთად დავინწყეთ მუშაობა პირველ სკოლაში. მე მეჩონგურეთა ანსამბლი გავაკეთე. თბილისში კურსებზე რომ ჩამოვდიოდი, ყოველთვის მაფასებდა. კარგი კაცი იყო,“ – გულთბილად საუბრობს.

1954 წელს მშობლიურ სოფელში სიმღერისა და ცეკვის

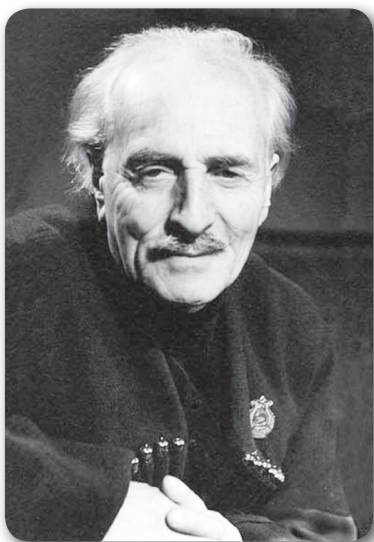
ანსამბლს უდგება სათავეში. ქორეოგრაფები ნოდარ ფაჟავა, დურუ ჯოჯუა და ოზურგეთელი ავთანდილ გოლიაძე არიან.

როგორც ვხედავთ, ლოტბარი მთელი სამეგრელოს მასშტაბით თავდაუზოგავად და ნაყოფიერად მოღვაწეობს. მისი აღზრდილები, გუნდის წევრები დღესაც დიდი სიყვარულით საუბრობენ უკეთილშობილეს პიროვნებაზე, რომელმაც სიმღერასთან ერთად ცხოვრებას, მეგობრობას, სამშობლოს სიყვარულს აზიარა. ნუნუ ხაბურზანია (დაბ. 1948 წ.) იგონებს: „ბატონ პოლიკარპესთან სკოლაშიც ვმღეროდი და კოლმეურნეობის გუნდშიც. ხშირად დამწყები ვიყავი. ჩემი ძმები – გედევანი და ნუგზარიც მღეროდნენ. ძალიან ადვილად რომ ვსწავლობდით, სულ უკვირდა. თქვენ იცოდითო ეს სიმღერა? – გვეკითხებოდა. ნუგზარი ჩოხა-ახალუხს ახლაც საპატიოდ ინახავს... ოლიმპიადები თეატრის შენობაში ტარდებოდა. შემდეგ დიდი სუფრა იმლებოდა და, დიდსა თუ პატარას, ერთად გვსვამდნენ. მეგრულ სიმღერებთან ერთად საქართველოს სხვა კუთხეების ნიმუშებსაც ვასრულებდით. პოლიკარპე ძალიან მამაშვილური და თბილი კაცია. არ მახსოვს, ვინმეს მასზე ცუდი ეთქვას. „ბაბა, სქუას“ მეტი არაფერი გამიგია მისგან. მამა არ მყავდა და ამ სიტყვებს განსაკუთრებულად აღვიქვამდი. ჩანს, მისგან ვგრძნობდი მამობრივ სიტბოს“.

1960-იანი წლების დასაწყისში თბილისში, ოპერის თეატრში ხალხური ტრიოების კონკურსი ჩატარდა. სამეგრელო პოლიკარპე ხუბულავამ (ზედა ხმა), იოსებ გუნავამ (ბანი) და შალვა ხაბურზანიამ (შუა ხმა) წარადგინეს.³ ერთხელ მუშტაი-

³ ერთ-ერთი შეხვედრისას, ბატონმა პოლიკარპემ შალვა ხაბურზანიას ნაცვლად აქ აკაკი ხარებავა დაასახელა (აკაკი ზუგდიდელი ყოფილა, მერე გადასულა გალში).

დის ბაღში იყო კონცერტი. აკაკი ხარებავა ბანს ამბობდა, პოლიკარპე მეორეს და შალვა ხაბურზანია პირველს. აკაკის რალაც შეეშალა, აერია თურმე, მაგრამ ბატონი პოლიკარპე ხან ბანზე გადადიოდა, ხან მეორეს ამბობდა. სადაც გაუჭირდებოდათ, იქით გადახტებოდა ხმით. ამას ისე ოსტატურად აკეთებდა, რომ სიმღერა არ ჩაშლილა. დამთავრებისას კი უთქვამთ, – პოლიკარპემ გადაგარჩინათო.

არტემ ერქომაიშვილი

„იოსებ გუნავა პატარა ტანის, ანკეპილულვაშიანი კაცი იყო. ისეთ ბანს იტყოდა, ისე დაახვევდა, გურულიც ვერ იტყვის. ასეთი ბანი ცხოვრებაში არ გამიგონია. 40-იან წლებში ეგ და შალვა ხაბურზანია სახლში დადიოდნენ ჩემთან. მთელი ღამე ვმღეროდი... ჰოდა, სამი კაცის შეჯიბრზე *ფაცხა* ვიმღერეთ, ერქომაიშვილებმა კი *მე – რუსთველი*. ორივე გადაიცა საკავშირო ტრანსლიაციით რადიოში. სწორედ აქ შევხვდი პირველად ერ-

ქომაიშვილებს. მათ მოსმენას არაფერი ჯობდა. ჩვენი ურთიერთობა შემდეგშიც გაგრძელდა. არტემთან მაკვანეთშიც ჩავდიოდი... ისე, კარგ პარტნიორს რა სჯობს?! ახლა რომ დაიარო, ვერ იპოვი ასეთ კაცს“.

1974 წ. ზუგდიდის შალვა დადიანის სახელობის დრამატული თეატრის დირექტორ ალექსანდრე (საშა) ეგუტიას

თხოვნით, პოლიკარპე ხუბულავა ანსამბლ „ოდოიას“ აყალიბებს (ბატონი პოლიკარპე ყოველთვის ხაზს უსვამს იმას, რომ ანსამბლის სახელიც ეგუტიას მოფიქრებულია). ლოტბარმა ისეთ შემსრულებლებს მოუყარა თავი, რომლებსაც ჩონგურზე დაკვრაც შეეძლოთ. „ოდოიას“ პირველ თაობაში მღეროდნენ: დავით ჯოჯუა, კალისტრატე მესხია, გერმანე ფაჟავა, ჟორა ხასია, იმედი ბერაია, ვანო და გიორგი (ჟორჟი) ძაძუები, სერგო ჯიშკარიანი, გენო ჯანაშია, ნაპოლეონ ძანძავა. რეპერტუარი ძირითადად მშობლიური კუთხის ნიმუშებს მოიცავდა.

ანსამბლ „ოდოიას“ პირველი თაობა

იმხანად პოლიკარპე ხუბულავა მეგობრობდა ცნობილ მომღერალ დომენტი ქარჩავასთან (1900-1979) და ხშირად ჩადიოდა მასთან გურიაში. დომენტის ძალიან უხაროდა „გრძელ-ცხვირას“ (როგორც თვითონ ამბობს) სტუმრობა. ლელა ურუშაძესთან ინტერვიუში ბატონი პოლიკარპე გულისტკივილით იხსენებს: „დომენტიმ მომასმენინა გურული სიმღერა *მწვანესა*

და უქუდოსა. მე ვუთხარი: მაგი მიყორს ფაცხადან იქნება გადაკეთებული-მეთქი. დომენტი არ დამეთანხმა და ამაზე ვიკამათეთ. ერთ თვეში გარდაიცვალა და დღემდე ვერ მომიწელებია, რატომ შევეკამათე... ძალიან გვიყვარდა ერთმანეთი. მის დაკრძალვაზე სამი კაციით დამიძახეს. ისე, მეძახდნენ ხოლმე ხშირად, შევარდნაძეც მიბარებდა სამღერად“.

დომენტი ქარჩავა

1977 წელს ხმის ჩამწერი სტუდიის მიწვევით, თუმცაღა საკუთარი ხარჯით, ანსამბლი „ოდოია“ მოსკოვს გაემგზავრა, სადაც დიდი მონონება დაიმსახურა. კონცერტი კრემლის სვეტებიან დარბაზშიც გამართეს. ამ ტურნეს 80-იანი წლების დასაწყისში მოჰყვა მოსკოვე-

ლი ფოლკლორისტის – ედუარდ ალექსეევის – სტუმრობა, რომელმაც „ოდოიას“ რეპერტუარი ჩაიწერა და ბატონი პოლიკარპე სსრკ კომპოზიტორთა კავშირის ფოლკლორულ კომისიაში მიიწვია. ეს უნიკალური ჩანაწერები, რომლებშიც პოლიკარპე ხუბულავა სამივე ხმას მხოლოდ თვითონ ასრულებს, დღესაც იქ უნდა ინახებოდეს, მაგრამ შექმნილი ვითარების გამო, ხელმიუწვდომელია (ბატონი პოლიკარპეს თქმით, ამ ჩანაწერებთან დაკავშირებული რაღაც მასალა ან, შესაძლოა, თვით ჩანაწერები მოსკოვიდან ჩამოსულ სტუმარს მისთვის

დადიანების მუზეუმში დაუტოვებია)⁴. ირკვევა, რომ მოსკოველ ჟურნალისტ მიხაილოვს გაზეთში „Советская культура“ ბატონი პოლიკარპეს შესახებ წერილიც გამოუქვეყნებია (სამწუხაროდ, მისი მოპოვება ჯერჯერობით ვერ მოხერხდა)...

„სამი ხმის შესრულება ჩემთვის არანაირ სირთულეს არ წარმოადგენს. თუმცა, ბევრი მუსიკოსისათვის ეს გასაკვირი აღმოჩნდა. სამივე ხმა თუ არ იცი, სხვებს როგორ უნდა ასწავლო?“ – უკვირს ლოტბარს. „ქართულ სიმღერაში მთავარი შუა ხმაა, მაგრამ პირველი, მეორე, მესამე – ჩემთვის ერთია. თუ ქალებს ვემღერები, ბანს ვიტყვი. ისე უფრო მეტად შუა ხმა მეხერხება. ადრე თურმე არტემს ჩაუნერია ასე“. მართლაც, პოლიკარპე ხუბულავა არტემ ერქომანიშვილის შემდეგ მეორე გახლავთ, რომელმაც ამგვარი – კომბინირებული წესით დაგვიტოვა ქართული ტრადიციული მუსიკის ნიმუშები. მოგვიანებით, დაცალკევებული (დანინაურებული) ხმებით ჩანერილი სიმღერები საქართველოშიც გამოიცა. ანზორ ერქომანიშვილის ინიციატივით, ჯერ 1980-იანი წლების დასაწყისში, შემდეგ 2001 წელს და ბოლოს 2005 წელს მოხერხდა „ოდოიას“ პირველი და მეორე თაობის წევრების მიერ შესრულებული სიმღერების ასეთნაირად ფიქსირება (ხმის რეჟისორი მიხეილ კილოსანიძე). მხედველობაში მაქვს ქართული ხალხური სიმღერის საერთაშორისო ცენტრისა და საქველმოქმედო ფონდ „ხობის“ მიერ მომზადებული სასწავლო დისკები და აუდიოდანართიანი სანოტო კრებული. სამდისკიანი კომპლექტი 19 ნიმუშს შეიცავს. მათ შორისაა: *ვახტანგური, სესია, ცოროფა, ჩელა*,

⁴ მუზეუმში მიმდინარე საარქივო სამუშაოების გამო, მათი მოძიება ჯერჯერობით ვერ შეეძლო.

ოჩეშხვეი, სი ქოული, ბატა, თუთა ახალი, შოუ ნანა, სიმღერა სამეგრელოზე, დიდავოი ნანა, ჩქიმ ტორონჯი... აქ პოლიკარპე ხუბულავასთან ერთად ვანო და გიორგი ძაძუები, გერმანე ფა-უავა, იმედი ბერაია, ვანო და გენო ჯანაშიები, ხუტა ქელბახ-იანი, თენგიზ კვარაცხელია და ჯოტო უბილავა მღერიან.

ოთხდისკიანი სანოტო კრებული, რომელიც ცნობილი ქართველი ეთნომუსიკოლოგის კუკური ჭოხონელიძის ხსოვნას მიეძღვნა, 2005 წელს გამოქვეყნდა. მასში მეგრული სასიმღერო ფოლკლორის 24 მარგალიტია წარმოდგენილი. ზემოთ ჩამოთვლილი ნიმუშების გარდა აქ შეხვდებით: *აკა სი რეჩიშოს, მოლე ჩიტი გილახეს, ვოჯანუდი ჩქიმ ჯარგვალს, მესიში ვარდის, მეურემეს, ჩქინ ქიანას, მი რე საცოდალის, ო, და-ს* ვარიანტებს. მომღერლებს კი ორესტ სიჭინავა, ვახტანგ გოგილავა და დათო დარასელია ემატებიან.

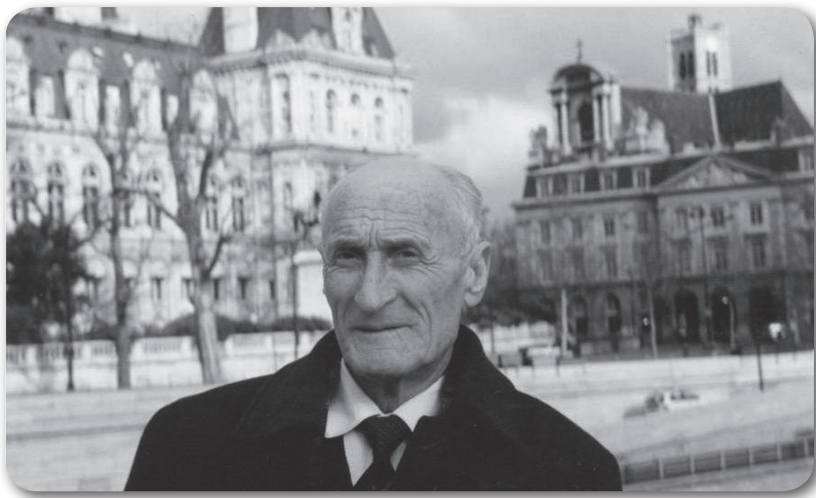
1990-იანი წლებიდან ბატონი პოლიკარპე ევროპის ქვეყნების მსმენელთა წინაშეც გამოდის: ნალენჯიხის რაიონის სოფელ ზედა ენერის გუნდი უნგრეთს სტუმრობს; ახალი აბას-თუმნის ანსამბლი კი – ჩეხეთსა და პოლონეთს. 2001 წლის გაზაფხულზე პოლიკარპე ხუბულავას პარიზის ქართული ანსამბლის „მარანის“ წევრები, სიმღერების სწავლების მიზნით, ხანგრძლივად იწვევენ. ლექცია-კონცერტების გარდა ლოტბარი სცენაზე „მარანთან“ ერთადაც მღერის. პარიზის ცნობილ დარბაზ „ოლიმპოში“ ამ ანსამბლის ხელმძღვანელად ბატონ პოლიკარპეს აცხადებენ. მსმენელი დიდი სითბოთი და ოვაციებით ხვდება ქართველ ლოტბარს. ჩონგურზე დამღერებული *ჩელას* შემდეგ დიდხანს აღარ უშვებდნენ სცენიდან. „*ჩელას* სიმები რომ ჩამოვკარი, ისეთმა ტაშმა იგრიალა, შემეშინდა გული არ

პოლიკარპე ხუბულავა, ანსამბლ „მარანის“ წევრები:
ბერტრან ლამბოლეზი და ლორან სტეფანი

წამივიდეს-მეთქი“. ქართველ ლოტბარს ძალიან მოწონებია ბასკური სიმღერები, იტალიის კაპელა და საფინალო *სანტა ლურია*. აქ ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს პოლიკარპე ხუბულავას მხატვრული გემოვნების ერთგვარი წინააღმდეგობრიობა. მისი, როგორც ხელმძღვანელის და როგორც შემსრულებლის ესთეტიკური იდეალი რამდენადმე განსხვავებულია. დიდი საშემსრულებლო კოლექტივებისადმი, პომპეზური, ჰიმნური ჟღერადობისადმი ლოტბარის განსაკუთრებული სიყვარული (რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, სიამოვნებით უსმენს სამების საკათედრო ტაძრის დიდ გუნდს) უცნაურად ერწყმის იმპროვიზაციის, ცვლილების შეტანის დაუოკებელ სურვილს, რომელიც მხოლოდ ტრადიციულ, მცირე შემადგენლობის ანსამბლსა ან ტრიოში მიიღწევა. „დიდი გუნდი იმიტომაა კარგი, რომ სხვაგვარად ჟღერს. საბჭოთა კავშირის დროს 40 კაც-

ზე ნაკლებწვერიანი გუნდი არ მყოლია. „ოდოიაში“ უმეტესად თითო პირველ-მეორე მყავდა. პატარა ანსამბლს სხვა გემო აქვს. სამ კაცთან კი – გარკვეული ხარ. აქ რომ წამოკრავ, იმას დიდ გუნდში ვერ გააკეთებ“, – აღნიშნავს ლოტბარი.

პოლიკარპე ხუბულავა პარიზში

პარიზულ ტურნეს რამდენიმე კურიოზიც ახლდა, რომელსაც ბატონი პოლიკარპე საკმაოდ ხშირად და ყოველთვის ჩვეული იუმორით ჰყვება: „მუზეუმები მიყვარს-მეთქი, წამომცდა და სულ იქ დამატარებდნენ... ერთხელაც მომადგა მძღოლი ორი „კასკით“ და მოტოციკლეტით. გულში ვიფიქრე, ხალხი რას იტყვის – პოლიკარპე საფრანგეთში მოტოციკლეტმა იმსხვერპლაო, მაგრამ უარი ვერ ვაკადრე, შემოფუჯექი და სუნთქვაშეკრულმა მოვიარე ქუჩები. იქ თოვლი არ იცის და მაინცდამაინც იმ დღეს არ მოთოვა?! ცოცხალი თუ გადავრჩებოდი, არ მეგონა... ეიფელის კოშკზეც ავედი. რესტორნების

მენიუში კი ლოკოკინებსა და ბაყაყებს ვერაფრით შევეგუე. ეს რა საჭმელია?! ბრინჯის ჯობები დოლის დასაკრავები მეგონა“.

2005 წელს იაპონიაში გაიმართა ადამიანის ჯანმრთელობისა და აქტიური დღეგრძელობისადმი მიძღვნილი გერონტოლოგიური ფორუმი. საქართველოში საგანგებოდ შეარჩიეს ოთხმოც წელს გადაცილებული ექვსი მომღერალი. ბატონი პოლიკარპეს დამსახურებაა, რომ სხვადასხვა კუთხის უხუცესმა შემსრულებლებმა, რომლებსაც ერთად არასოდეს უმღერიათ, იაპონელები ქართული სიმღერის მაღლს აზიარეს და დიდი მონონება დაიმსახურეს. რამდენიმე წლის შემდეგ პოლიკარპე ხუბულავა ქართულ-იაპონური დღეების ფარგლებში მეორედაც ესტუმრა „ამომავალი მზის ქვეყანას“.

„ოდოიას“ წევრის ნოდარ ჩხვიმიანის ერთ წერილში ასეთ რამეს წავაწყდი: თურმე ბატონი პოლიკარპე ერთი თვის მანძილზე ამეცადინებდა ამერიკიდან ჩამოსულ მომღერალს – კარლ ლინიკს, რომელსაც ბოლოს ლოტბარისათვის გასამრჯელოს გადახდა გადაუწყვეტია. პოლიკარპეს უარი უთქვამს და იქით გადაუხდია მაღლობა, ქართული სიმღერები რომ ისწავლე და მთელ მსოფლიოში პროპაგანდას უწევ, მე ფულს არ გამოგართმევო.

2007 წელს, ხობის VII საერთაშორისო ფესტივალისათვის, პოლიკარპე ხუბულავას ანსამბლის კიდეც ერთი ჩანაწერი გამოიცა. უკვე ჩამოთვლილ ზოგიერთ შემსრულებელთან ერთად აქ აკაკი კვარაცხელიას, შოთა ბიგვავას, შალვა ხაბურზანიას, ვლადიმერ სალიას და ნუცა აკობიას ხმებსაც მოისმენთ. *სქან ოროფა, გეფშვათ ღვინი ხარათია, რია, ოკონური, ჩქინ ქიანა, ჩქიმ ჩონგური* – აი, იმ ნიმუშების არასრული ნუსხა,

რომლებიც ტრადიციული მეგრული სასიმღერო სტილის სურ-
ნელს გვაგრძნობინებს.

პოლიკარპე ხუბულავას მეგობრული და შემოქმედებითი ურთიერთობა ჰქონდა ცნობილ ქართველ შემსრულებლებსა და ლოტბარებთან: ივანე ჩომახიასთან, ვლადიმერ (ლუდი) ბაბი-
ლუასთან, პორფილე გაბელიასთან, იროდი კალანდიასთან, ნოკო ჩაჩიბაიასთან, ნიკოლოზ ხვიტიასთან, დათიკო ფაცაცვი-
ასთან, ლადიკო ერემაძესთან, ორდენ ლეთანძესთან, სოფიო და ერასტო ბერულავებთან, ლონგინოზ (ლონგი) და ვახტანგ (ჭუტული) მიმინოშვილებთან, ვლადიმერ და ოთარ ბერძენი-
შვილებთან, ბენია მიქაძესთან, ვანო მჭედლიშვილთან, ჯოკია მეშველიანთან, მიხეილ და ანდრო სიმაშვილებთან, ისლამ ფილფანთან. იგი ფოლკლორული ანსამბლების („ანჩისხატის“, „ფესვების“, „ბასიანის“, „შავნაბადის“, „სახიობის“) უფროსი მრჩეველი და შეუცვლელი მასწავლებელია, ხშირად ინვევენ თბილისისა და საქართველოს სხვადასხვა რაიონის ანსამბლე-
ბიც. პოლიკარპე ხუბულავა ერთხანს სიმღერას თბილისის 28-ე სამუსიკო სკოლაშიც ასწავლიდა და სამოქალაქო დაპირის-
პირების გამო მიატოვა. „ამ დროს გავიცანი მალხაზ ერქვა-
ნიძე. ანზორიც ძალიან მიწყობდა ხელს. მან უთხრა მინისტრს, პოლიკარპეს მანქანა სჭირდებაო. ვალერი ასათიანი შემპირდა, – ერთი მანქანა თუ მოვა, თქვენი იქნებაო, – და, მართლაც, სახლში რომ ჩავედი, დეპეშა მივიღე“.

ტრადიციული რეპერტუარის (*კუნტა ბედინერა, ზესქვი უჩა, ჩელა, არამი დო შარისა, მაგლონია, ძაბრალე* და ა. შ.) საკუთარი ვარიანტების გარდა, ბატონ პოლიკარპეს რამდენიმე საავტორო სიმღერაც აქვს. მათ შორისაა: *მა მურე მი-*

ჭირსუნი, სატრფიალო, ია-ვარდი გაშლილ პირი, სიმღერა შოთა რუსთაველზე, სიმღერა ნოკო ხურციიაზე, სიმღერა ძუკუ ლოლუაზე, კოლია, რკინაშ ხოჯი, სიმღერა კოსმონავტებზე, სიმღერა ყულიშკარზე, სიმღერა ჩაის საკრეფ მანქანაზე, აჯაფსანდალი (როგორც თვითონ ამბობს, ეს სახელწოდება ტექსტში გამოყენებული მეგრულ-ქართული და რუსული სიტყვების გამო დაარქვა).

1979-1987 წწ. პოლიკარპე ხუბულავა რამდენჯერმე გამოვიდა ვახუშტი კოტეტიშვილის მიერ ორგანიზებულ ფოლკლორულ საღამოებზე. ეს მასალა ფირზეც აღბეჭდილია⁵.

1986 წელს საქართველოს ტელევიზიის პირველი არხის ეთერში გავიდა ხალხური შემოქმედების მთავარი რედაქციის მიერ მომზადებული გადაცემა „ერთი სოფლის თვითმოქმედება – სოფელი ჯიხასკარი“, რომლის მთავარი გმირი პოლიკარპე ხუბულავა გახლავთ. ფილმში ასახულია მისი გუნდისა და სოფლის ქორეოგრაფიული ანსამბლის კონცერტი. მართალია, ნიმუშების დიდ ნაწილს საბჭოური იდეოლოგიის კვალი ატყვია, რაც რეპერტუარში, გუნდის შერეულ წყობაში, საკრავების რაოდენობაში, დირიჟორობასა და სხვა დეტალებში იჩენს თავს, მაგრამ ყურადღებას იქცევს *ძაბრალეს* დასკვნით ნაწილში ბატონი პოლიკარპეს ცეკვა (მე, პირადად, ეს არ მინახავს) და საჩონგურო სიმღერების დირიჟორობის უჩვეულო ხერხი: შემსრულებელთა დიდ კოლექტივს მაყურებელთან ზურგით მდგომი ხელმძღვანელი ჩონგურზე დაკვრით წარმართავს.

პოლიკარპე ხუბულავას შემოქმედებას საგანგებო გადაცემა მიუძღვნა ანზორ ერქომაიშვილმა. 80-იანი წლების ბოლოს

⁵ ამ ინფორმაციის შესხენებისათვის მადლობას ვუხდით ქალბატონ ეთერ თათარაიძეს.

საქართველოს რადიოს პირველმა არხმა პოლიკარპე ხუბულავას გუნდების საარქივო ჩანაწერები მოამზადა. ფოლკლორისტი, ხმის ოპერატორი ნუკრი ჟორდანიას გვიამბობს: „რადიომ ახალი აპარატურა (HTC) მიიღო და სულ მის ათვისებასა და ძიებაში ვიყავით. მახსოვს, ახალფეხადგმული „ანჩისხატის“ ბიჭების ჩანერაზე შიო მღვიმელის მონასტერში სამი დღე ვწვალობდი (აკუსტიკის გამო, პოზიციას ვეძებდი – ხმა რომ არ დატრიალებულიყო). პოლიკარპე ხუბულავას გუნდების ჩასანერად ზუგდიდში გავემგზავრეთ. მასალა არა გადაცემისათვის, არამედ საფონდოდ გვჭირდებოდა. სამუშაოდ თეატრის შენობა შევარჩიეთ. რამდენიმე ადამიანი ვიყავით, მათ შორის – ნუნუკა შველიძე. ბატონ პოლიკარპეს მგონი ხუთი გუნდი ჰყავდა: სოფლებში, სკოლებში. ზოგჯერ სიმღერას დინამიკური ნიუანსებით, პაუზებით აფორმებდა, აჩქარებდა ან ანელებდა, თუმცა, სიმღერის სხეულს, ინტონაციურ არსს არ ეხებოდა. ერთი კვირა ვინერდით და, რაც იმღერეს, ყველაფერი ჩავწერეთ, მათ შორის საჩონგუროებიც. ჩონგურის დიდოსტატია! და, საერთოდ, დიდი ქართველი და დიდი მუსიკოსია, ფუტკარივით მშრომელი პიროვნება. სულ მოძრაობაში იყო, სულ ერქარებოდა, სულ რაღაც საქმეს აკეთებდა. ერთხელ მთელი დღე უქმად დავრჩით, დასვენება გამოგვივიდა, რადგან სამ გუნდთან ჰქონდა რეპეტიცია. პენიანი და თავმომნონე კაცია. ახლაც თავდაუზოგავად ემსახურება ქართულ ხალხურ სიმღერას“.

გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან 2000 წლამდე პოლიკარპე ხუბულავა აქტიურად თანამშრომლობდა ზუგდიდში დადიანების სასახლის მუზეუმის დირექტორთან, მეგრული

ფოლკლორის შემკრებსა და სისტემატიზატორთან – კალისტრატე სამუშიასთან. „თავდაუზოგავად ვმუშაობდით, ხშირად ვდავობდით კიდეც. თუთა ახალი სამუშიამ დაარქვა. ცირა სედლო გეხედას ძველი ტექსტი მოვაშორეთ და ეს ტექსტი დავადეთ. კალისტრატემ მოიძია ლოცვის ტექსტი, რომელსაც ახლად მოქცეული მთვარის დანახვისას ამბობდნენ. თან სარკეზე ან წმინდად ნაჭედ მეტალის იარაღზე უნდა დაეხედათ და ისე ეთქვათ:

ახალე თუთა გამახარი,
ცაში კარი სი გომინჯი,
სი ჯვეში დო მა ახალი!
თუთა ახალი, ახალთახალი,
სიხალისით მა გამახარი,
საოროფოთ სი გეგლერჩენი,
მა ირ მორთას მუმაახალი!

მთვარევე ახალო, გამახალე,
ცის კარი შენ გამილე,
შენ ძველი გქნა და მე – ახალი!
მთვარევე ახალო, ახალთ-ახალო,
სიხალისით გამახარე,
სასიყვარულოდ შენ დამიბერდი,
ყოველი მოქცევისას განმაახლე!

მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომელი ლალი ჭითანავა: „როგორც ჩემთვის ცნობილია, კალისტრატე მაგნიტოფონზე იწერდა სიმღერებს, თუმცა ამ ჩანაწერების ამჟამინდელი ადგილსამყოფელის შესახებ არაფერი ვიცი. ბატონი კალისტრატე გარდაიცვალა, მისი ქალიშვილი კი პეტერბურგში ცხოვრობს“.

2001 წლის მაისში იუნესკომ ქართული ვოკალური პოლიფონია მსოფლიოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ხელთუქმნელ ძეგლად აღიარა. ამ ორგანიზაციის დაფინანსებით თბილისის კონსერვატორიაში დაარსდა ტრადიციული მრავალხმიანობის კვლევის საერთაშორისო ცენტრი, რომლის ინიციატივით დაფუძნებული პირველივე საერთაშო-

რისო სიმპოზიუმის საკონცერტო ნაწილში ბატონ პოლიკარპე ხუბულავას რამდენიმე ნომრის შესრულება სთხოვეს. ამ სამეცნიერო ფორუმზე შეკრებილი ქართველი და უცხოელი მეცნიერებისათვის მისი გამოსვლა მართლაც ძალზე საინტერესო და დასამახსოვრებელი აღმოჩნდა.

იუნესკომ საქართველოს საპატრიარქოს გალობის ცენტრისა და ქართული ხალხური სიმღერის საერთაშორისო ცენტრის სამწლიან პროექტსაც დაუჭირა მხარი, სამეგრელოშიც (ზუგდიდში, ფოთში, სენაკში, ხობში, წალენჯიხასა და ჩხოროწყუში) შეირჩა 10 ნიჭიერი ახალგაზრდა, რომლებიც გალობას ღია სალაცხისათან, ხოლო ხალხურ სიმღერას პოლიკარპე ხუბულავასთან ეუფლებოდნენ. ზუგდიდისა და ცაიშის ეპარქიის გაზეთი („საფარველი“) სიხარულით იუნეცება, რომ საგანგებოდ შექმნილ კომისიასთან გამოცდების წარმატებით ჩაბარების შემდეგ, სალოტბარო სკოლის მუშაობა დადებითად შეფასდა. ამ არაჩვეულებრივი წამოწყების მნიშვნელობა დღევანდელი გადასახედიდან კიდევ უფრო ცხადად ჩანს. სამეგრელოში, და არა მარტო იქ (მაგალითად, ოზურგეთსა თუ თელავში), აღიზარდა მომღერალთა მთელი პლეადა, რომელიც დღევანდელ ქართულ შემსრულებლობაში სერიოზულ განაცხადს აკეთებს და უკვე ახალ ანსამბლებსაც ქმნის.

2008 წლის 26 ნოემბერს საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრომ და ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრმა თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში პოლიკარპე ხუბულავას, როგორც ქართული ხალხური მუსიკის მოამაგეს, შემოქმედებითი საღამო მოუწყო (ვიდეოჩანაწერი

The United Nations Educational,
Scientific and Cultural Organization

hereby proclaims

Georgian Polyphonic Singing
- *Georgia* -

a Masterpiece
of the Oral and Intangible
Heritage of Humanity

松浦 晃一郎

Koïchiro Matsuura
Director-General

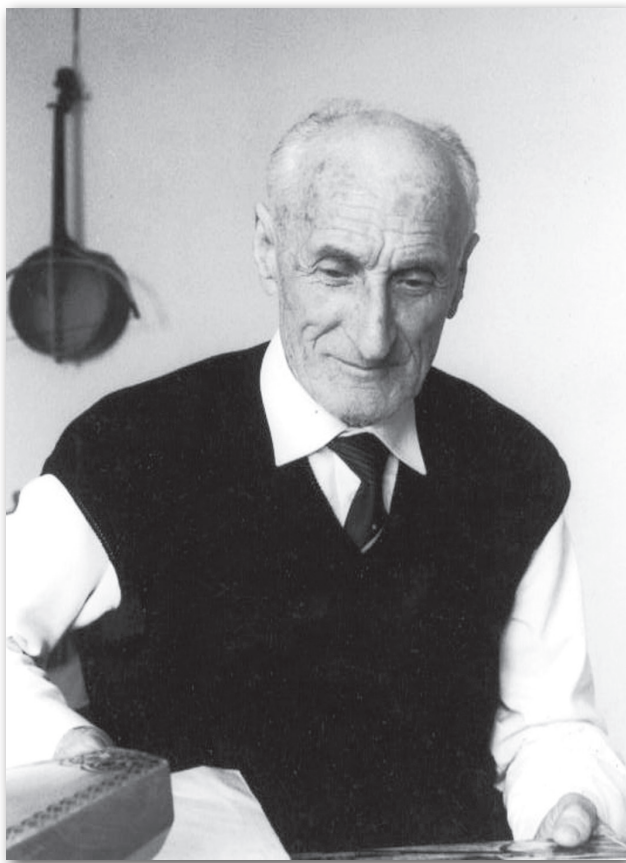
Paris, 18 May 2001

ფოლკლორის ცენტრის არქივში ინახება). პროგრამას ეთნო-მუსიკოლოგი, მუსიკოლოგიის დოქტორი, ნატალია ზუმბაძე უძღვებოდა, რომელმაც, ლოტბარის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ძირითად მომენტებთან ერთად, ბატონი პოლიკარპეს პიროვნული ღირსებები და ხუმრობებიც გააცნო მაყურებელს. სცენაზე ვიხილეთ: გენო ჯანაშია, ბოჩი თოდუა, ვეფხვია ანთია, თენგიზ კვარაცხელია, ჯოტო უბილავა, ნოდარ ჩხვიმიანი, შოთა მოლაშხია, მურად გოგია, გოჩა ქირია, ვლადიმერ ბერია, ელვად ყიფიანი. სალამოზე შედგა ანსამბლ „ოდოიას“ მესამე თაობის დებიუტი. ზემოთ ნახსენები ლოტბართა სკოლის ბაზაზე აღზრდილი ეს ახალგაზრდები – ეპარქიის სხვადასხვა ტაძრის მგალობლები – ზუგდიდის ფოლკლორის ცენტრის დაარსების შემდეგ გაერთიანდნენ (ამჯერად მათი ხელმძღვანელი ორესტ სიჭინავა). სალამოზე დაგეგმილი იყო პოლიკარპე ხუბულავას, ოთარ ბერძენიშვილისა და მალხაზ ერქვანიძის ტრიოს გამოსვლაც, რასაც ბატონი ოთარის ავადმყოფობამ შეუშალა ხელი. შესრულდა: *მრავალჟამიერი, დღაშ დო სერი, ართი ვარდი, ფაცხა, რკინას ხოჯი*, სუფრული სიმღერების ნაკრები (*ხარათია, ოღური კულარე და გეშვია*), *ია პატნეფი, ზესქვი უჩა, ოჩხვარალი, მა ლეთი, მა მურე მიჭირსუ, კუჩხი ბედინერი*, მეგრული ფერხული (*ჯანსულოთი და ჰარირათი*), *მა სი ვარდი, არამი დო შარიეს, ჭიჭე ტურა, მოლე ჩიტი გილახე, ოსხაპური, ძაბრალე, ლაჟღვაში, ჩქიმ საბჭოთა სახელმწიფო, სიმღერა ბერიაზე, მერცხალო, მშვენიერო...* ფოლკლორის ცენტრის დირექტორმა – გიორგი უშიკიშვილმა ორგანიზატორების სახელით ლოტბარს ფულადი პრემია და ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის საჩუქრების შესახებ შეტყობინება გადასცა.

2007 წელს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრმა ზუგდიდში ანსამბლ „ოდოიასგან“ ოცი სასიმღერო ნიმუში ჩაინერა. 2013 წლის ნოემბერში ტელეკომპანია „იმედის“ გადაცემა „იმედის გმირი“ პოლიკარპე ხუბულავას მიეძღვნა (გადაცემის ავტორი გოდერძი შარაშია, ოპერატორი ბორის ფოცხიშვილი).

პოლიკარპე ხუბულავა სტუმრად ფრანკ კეინთან

ბატონი პოლიკარპე ნადირობის ტრფიალია. გადამფრენ ფრინველებზე – მწყერზე, ხობობზე, იხვებზე ახლაც ვნადირობო რომ მითხრა, თავიდან არ დავუჯერე, მაგრამ ლალი სეთურიძის რადიოგადაცემა „ჩაკრულოში“ ინტერვიუს მოსმენისა და ბანკ „კონსტანტასა“ და სტუდია „შავნაბადას“ პროექტით გადაღებული ფილმის ნახვის შემდეგ, დავრწმუნდი მის სიმართლეში. თავგდასავლების მოყოლაც ძალიან უყვარს: „პოინტერი, სახელად წორო, თბილისში მაჩუქეს. მართალია, დაბერდა, მაგრამ მაინც კარგად ნადირობს. ერთმა სვანმა გამაყოლა ბიჭი, არჩვი მოაკვლევინეო. მთაზე ავედით და ქვების ხმა გავიგე: ან დათვია, ან არჩვი, რადგან ქვებს სხვა ცხოველი ვერ ყრის. ორჯერ ვესროლე, ავაცდინე. ძალიან ახლოს იყო. შორს რომ ყოფილიყო, არ გამიჭირდებოდა. იმდენად ახლოს იყო, რომ თვალეში მიცქერდა და, ალბათ, უკვირდა, ეს კაცი ყოფილაო. გამექცა და მეორე დღეს მოვკალი. ახლა აღარ შეიძლება არჩვისა და დათვზე ნადირობა. ღორიც ბევრია, მაგრამ მე არ შემხვედრია“.

პოლიკარპე ხუბულავას მოსწრებულ სიტყვა-პასუხს, ენაკვიმატობებს ჯიხაშკარელები და ზუგდიდელები ანეკდოტებად ჰყვებიან, მაგალითად: ერთხელ გერმანე ფაჟავას რეპეტიცია გაუცდენია. პოლიკარპე მასთან სახლში მისულა. ცოლს უკითხავს, კი მაგრამ უმისოდ ვერ იმღერებთო? მომღერლად კი არა, *ჭიჭე ტურაში* მყეფარად მჭირდებაო, – უპასუხია ლოტბარს.

პოლიკარპე ხუბულავა ღირსების ორდენის და წმინდა გიორგის ორდენის კავალერია. ასევე 2005-2006 წწ. ფოლკლორის ეროვნული დათვალიერება-ფესტივალის, ფოლკლორის ეროვნული და ფონდი „ქართული გალობის“ პრემიების

ლაურეატი. მის დამსახურებაზე მეტყველებს, აგრეთვე, საოჯახო არქივსა თუ ზუგდიდის ფოლკლორის ცენტრში დაცული უამრავი დიპლომი და სიგელი, რომელთაგან მხოლოდ ზოგიერთს შემოგთავაზებთ: 1970 წ. – ლენინის დაბადების 100 წლისთავთან დაკავშირებულ რესპუბლიკურ დათვალეირებაში მონაწილეობისათვის; 1973 წ. – სსრკ შექმნის 50 წლისთავისადმი მიძღვნილი თვითმოქმედი ხელოვნების რესპუბლიკურ დათვალეირებაში მონაწილეობისათვის; 1977 წ. – ფესტივალში „ბიჭვინთის საღამოები“ მონაწილეობისათვის; 1978 – ქ. მახარაძის მუსიკალურ ფესტივალში „გურიის გაზაფხული“ მონაწილეობისათვის; 1996 წ. – კულტურის მინისტრის ვალერი ასათიანის მადლობის ფურცელი ხალხური შემოქმედების დარგში ნაყოფიერი მოღვაწეობისათვის; 2005 წ. – ბავშვთა და მოზარდთა შემოქმედების მეორე რესპუბლიკურ ფესტივალში ქართული ხალხური სიმღერის პოპურის შესრულებისათვის; იმავე წელს ხობის საერთაშორისო ფესტივალში „სიმღერა სამეგრელოზე“ მონაწილეობისათვის; 2010 წ. – ფაშიზმზე გამარჯვების 65-ე წლისთავის საიუბილეო მედალი; 2011 წ. – გიორგი სალუქვაძის სახელობის ფოლკლორის მეორე საერთაშორისო ფესტივალში მონაწილეობისათვის; იმავე წელს ფესტივალ „არტგენში“ მონაწილეობისა და ხალხური შემოქმედების შენარჩუნება-განვითარებაში შეტანილი წვლილისათვის; საერთაშორისო ფესტივალ „ჩვენებურებში“ მონაწილეობისათვის; 2013 წ. – საერო და სასულიერო მუსიკის ბათუმის ფესტივალში მონაწილეობისათვის; 2013 წ. – გური და ტრისტან სიხარულიძეების შემოქმედებით საღამოში მონაწილეობისათვის; 2014 წ. „თბილისობის“ დღესასწაულში მონაწილეობისათვის...

პოლიკარპე ხუბულავა ზუგდიდში დღესაც ოთხ ანსამბლს ამეცადინებს. მას სურს, რაც შეიძლება მეტი მოასწროს და თავისი ცოდნა ბევრს გაუზიაროს. დილით თბილისში ჩამოსული რადიოში, ტელევიზიაში, ფოლკლორის ცენტრში შეირბენს, „ბასიანის“ წევრებს ან ეთნომუსიკოლოგებს შეხვდება და საღამოს ისევ ზუგდიდში ბრუნდება. ასეთი თავდადება, მართლაც, მისაბაძია.

2014 წლის 4 დეკემბერს ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის კულტურის ცენტრში საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს, საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრისა და ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის თვითმმართველობის მხარდაჭერით, გაიმართა ღვანწმოსილი ლობჯარისა და მომღერლის 90 წლის საიუბილეო საღამო და მისი სახელობის ვარსკვლავის გახსნის ცერემონიალი.

პოლიკარპე ხუბულავას ვარსკვლავის გახსნა ზუგდიდში

პოლიკარპე ხუბულავას კულტურის სამინისტროს სპეციალური ჯილდო – „ხელოვნების ქურუმი“ – გადასცა საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრმა მიხეილ გიორგაძემ. ლოტბარს იუბილე მიულოცეს ანსამბლ „რუსთავის“ სამხატვრო ხელმძღვანელმა ანზორ ერქომაიშვილმა და საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის აღმასრულებელმა დირექტორმა გიორგი დონაძემ. მათ აღნიშნეს პოლიკარპე ხუბულავას უდიდესი დამსახურება ქართული ხალხური სიმღერის აღდგენა-გადარჩენის საქმეში.

საიუბილეო კონცერტში მონაწილეობდნენ ფოლკლორული ანსამბლები: „იალონი“, „დიდგორი“, „სახიობა“ – თბილისიდან, „შალვა ჩემო“ – ოზურგეთიდან, შემოქმედის ტაძრის მომღერალ-მგალობელთა გუნდი, „ფერისცვალება“ – ბათუმიდან, ქუთაისის სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი, „ოდოია“, „ჩელა“...

ძნელია, სრულად ჩამოთვალო ყველა ის კონცერტი თუ ღონისძიება, რომლებშიც ბატონ პოლიკარპეს მონაწილეობა მიუღია. წარმოუდგენელია, დაასახელო ყველა სიმღერა, რომელიც ლოტბარმა ზეპირად იცის. როგორც თვითონ ამბობს: „გვერდით უდევს ფანქარი და რამდენი გაახსენდება – ჩანერს“.

პოლიკარპე ხუბულავასთვის სიმღერა ყოველდღიური ცხოვრების წესი და ადამიანებთან ურთიერთობის საშუალებაა.

ღმერთმა კიდევ დიდხანს მისცეს ქართული ტრადიციული მუსიკის – ამ დიდი საგანძურის – შესრულებისა და თაობები-სათვის გადაცემის უნარი!

პოლიკარპე ხუბულავა, ნინო კალანდაძე-მახარაძე, უჩა პატარიძე და არჩილ ბურჭულაძე. 2014 წ. ზუგდიდი

რაც მინახავს და მსმენია

(ინტერვიუ პოლიკარპე ხუბულავასთან)¹

– ბატონო პოლიკარპე, თუ შეიძლება, რომ თქვენი ბავშვობისდროინდელი შთაბეჭდილებები გაიხსენოთ?

– ბავშვობაში თხმელის ღეროსგან ვაკეთებდი ხოლმე პატარა სასტვენს და ვანრუპუნებდი. ვთამაშობდით თარხვანტიას: ხის ღეროში ვტენიდით თხმელის ნაყოფს და თოფივით ვისროდით. ხელისგულზე თითით „ლოლია, ლოლია“ იცოდნენ. ხუთი ქვაც მახსოვს. ეს ყველაფერი ნაკლებად მაინტერესებდა. თავიდანვე სიმღერა მიზიდავდა.

¹ საკუთარი მასალის გარდა, გამოყენებულია ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის მუსიკის მიმართულების თანამშრომლების – ნანა ვალიშვილის, ნინო შველიძის, თეა კასაბურის, მთავარი რედაქტორის – ბაია ასიეშვილის მიერ 2005-2006 წწ. და ლოტბარის – ლელა ურუშაძის 2007 წლის ინტერვიუები.

- რა დღესასწაულები ტარდებოდა თქვენთან და თუ მღეროდნენ?

- ჩვენთან იცოდნენ მისარონიობა, სალოცავი იყო ასეთი. კიდევ მარტში, ქეჯვარობაზე შენგელიები და ზარანდიები იყრიდნენ თავს. ამ გვარისანი ბევრნი არიან, ერთმანეთს არ გაჰყვებიან, არც ცოლად მოიყვანენ, არ შეიძლება – სალოცავი ერთი გვაქვსო. ღორს წირავენ ხოლმე, რომელიც 15-16 წლისა უნდა იყოს, თითო წელს თითო ოჯახი ასუქებს... დიდი მინდორია და იქ ბურთაობდნენ კიდევ. რაიმე საგანგებო სიმღერა არ გამიგია, ალბათ, ვისაც რა უნდოდა, იმას მღეროდა.

წელიწადში ერთხელ ფარაზონის უბანში კვირა დღეს ჯარალობა (ჯარალუა) ტარდებოდა. თუ ვინმეს ვინმე მოსწონდა ან ჩხუბის გარჩევა უნდოდა, იქ მიდიოდა და აუცილებლად გარიგდებოდნენ. იქ ლელობურთიც იმართებოდა. ცხენით იყო კაცი დამალული, წაართმევდა ბურთს და წყალს აქეთ თუ მოიტანდა, ჩვენი იყო გამარჯვება. ცეკვავენ *ლეკურს* და *შამილს*. სიმღერა არ იყო ცეკვისას, დაირას და ტაშს უკრავდნენ. წრეს გააკეთებდნენ და შიგნით ქალ-ვაჟი იცეკვებდა. „კრეპოსტთან“ (ჯიხასთან) წყალი ჩამოდის და იქ საბანაოდ გროვდებოდნენ. საღამოობით ცეკვავენ. ჩვენს სოფელში საცეკვაოდ თავშეყრის ადგილს ოსხაპუე ერქვა.

მასხოვს, ქალები და კაცები წრეში ნეკა თითებით გადაბმული დადგებოდნენ. ამას „გითულას“ ეძახოდნენ — წაყვანას ნიშნავს. ვისაც ვინ მოსწონდა, იმას მოკიდებდა ხელს, წაიყვანდა და ასე თალივით, ხიდივით დადგებოდნენ. რამეს სპეციალურად არ მღეროდნენ, მაგრამ *ძველი ბეძინერა* კი გამიგია. *მოკლე ბეძინერა* კოკელაძეს აქვს მამაჩემისგან ჩანერილი. მა-

შინ ძალიან გვიკვირდა – აქ, ფონოგრაფის წინ რომ იდგნენ და მღეროდნენ, იქ როგორ იწერებოდა? როგორ ჟღერდა ხმა? ამბობდნენ, ეს ნემსი მონამლულიაო, პატეფონის ნემსიც მონამლულია და ისე უკრავსო...

ყულისკარში ვამღერებდი *ობობოიას* – წრიული ფერხულია, მერე შუაზე იყოფოდა და მოჰყვებოდა *ჰარირა*. ჯიხაშკარში *ჯანსულოს* ჩემი დისშვილი მღეროდა. მანამდე ერთი კარგი მოცეკვავე იყო, იონა თირქია. არაჩვეულებრივი გასმები ჰქონდა. ისე, მე თვითონაც ვცეკვავდი. კალისტრატე სამუშიას უწერია, რომ *ჯანსულოს* მისამღერი ტექსტის ავტორ-მთქმელები იონა და ბართლომე სართანიები არიანო. ცეკვის შემქმნელი და პირველი შემსრულებელი კი დომენტი კიტიააო. მართალია, *ძაბრალე* (ძვაბრა რე) და *ჯანსულო* ერთმანეთის პარალელურად არსებობს, მაგრამ მეორე პირველის ნაბაძვითააო შექმნილი. ავსულის, მუხანათის წინააღმდეგ მებრძოლმა გამირმა მასხარას სახე მიიღო.

საშობაო ჩამოვლაზე არასოდეს ვყოფილვარ, *ალილო* და ასეთი უბრალო სიმღერები არ მიყვარს. საახალწლო *კირიალე-სას* ჯიხაშკარშიც მღეროდნენ და ახლაც მღერიან.

– საოჯახო რიტუალებიდან თუ გახსოვთ რამე?

– ბავშვი რომ დაიბადებოდა, მამაჩემი ძროხას დაკლავდა. *მზე შინა და მზე გარეთა* ჩვენსკენ არ მსმენია. ბავშვებს *ნანას* უმღერებდნენ. ბატონებზე მოიტანდენ ხოლმე ჩალას და გვერდით დაუდებდნენ ავადმყოფს. ჯორით დადიან ბატონები და ესამოვნებათო, – იტყოდნენ. ჩონგურს უკრავდნენ, მღეროდნენ. ეხვენებოდნენ ღმერთს, მიწას ჭამდნენ. *ია პატნეფი* იცის ჩემი გუნდის წევრმა ვეფხვია ანთიამ – მახვენარია კორცხელის

ეკლესიაში. ბატონებს ეალერსება, ოქროს აკვანს მოგიტანო, – ეუბნება.

გლოვის *ზარი* მეგრელებსაც გვქონდა. ანტიფო ქეჟიას ჰყავდა ჯგუფი, რომელიც მაგას ასრულებდა. მაგრამ ეგოისტი კაცი იყო, ნავედით სპეციალურად მოსასმენად და სადაც დაგინახავდა, მავთულს აიღებდა ხელში და არ მიგვიშვებდა ახლოს. არაფრით არ გვასწავლა და ისე მოკვდა, რომ დაიკარგა ეს არაჩვეულებრივი ნიმუში.

მოტირალ ქალს ახლაც იწვევენ ხოლმე. ისე ტირის, ყველას აატირებს. აქ მხოლოდ სიტყვებს ამბობენ, სვანები კი სხვანაირად ტირიან: ერთი იტყვის, დანარჩენები წრეში რომ სხედან, გუნდურად ტირიან. აქ ქალები ბანს არ აძლევენ. ზოგჯერ სატირალში ჩონგურით დადიან ვიღაცები და მღერიან. კლარნეტი, დუდუკი და დოლი აქ არ იციან, მარტო ჩონგური. მე ცხოვრებაში არ ნავსულვარ ამისთვის.

– ამინდთან დაკავშირებულ წეს-ჩვეულებებს თუ შესწრები-ხართ?

– გვალვაზე გააკეთებდნენ „ჩუჩელას“, ჩააგდებდნენ ნყალში და კიოდნენ, ვითომ კაცი იყო დამხრჩვალი. ხან იტყოდნენ: „კუკლა“ დახრჩვეთ, თორემ არ გვეშვებო. ერთ კილომეტრს რომ გაივლიდა ეს „ჩუჩელა“ მდინარეში, აუცილებლად განვიმდებოდა. ძალიან მიკვირდა, მაგრამ მართლა ასე ხდებოდა.

– სამეგრელოში გავრცელებულ საკრავებზე რას იტყვით?

– დედამ და მამამ დიდმუცლიან ჩონგურზე მასწავლეს დაკვრა. უნინ ჩონგურის სიმები აბრეშუმისა იყო და სულ სხვა ხმა ჰქონდა. ახლა ეს სიმები კაპრონისაა. კი მინდა აღვადგინო, მაგრამ აბრეშუმის ჭია აღარ არის.

საფანდურო ხედ ვერხვს იყენებდნენ. ახლაც მივანერე ერთ ხეს – არ მოჭრათ, საფანდუროა-მეთქი. ობუჯში ამზადებს გულიკო კაკაჩია. ვიცი, რომ ვილაც სალამურსაც აკეთებს თურმე. აი, მეგრული ლარჭემი კი აღარ არსებობს. ძველი ხალხი აკეთებდა და ჩვენ როგორ უნდა დაგვეკარგა? მწყემსები ამით ეხმიანებოდნენ ერთმანეთს. ყველა ხისგან ვერ გააკეთებ. შეიძლება ერთი ურემი გაავსო და არც ერთმა არ ივარგოს. მისი მასალა ისეთ ადგილას უნდა მოტეხო, სადაც მამლის ყვილი არ აღწევს, უფრო მთაში ხარობს. ძველები სპეციალურად არჩევდნენ. ერთხელ ლარჭემის ოსტატის მოსაძიებლად წავედი. მითხრეს, ყველა მკვდარიყო. ვინც დარჩა, იმასთან რომ მივედი, დახავსებული ლარჭემი გამოიტანა. გული მტკივა, რომ სხვებმა (მაგალითად, მოლდაველებმა) გამოიყენეს და ჩვენ – ვერა. დაღუპული კაცის სული ლარჭემით მოყავდათ და ამას ახლაც აკეთებენ ჩონგურით. ჩემი გუნდის ერთი წევრი ძაფს აბამდა, თუ დამთავრებოდა, კიდევ გადააბამდა და ასე უკრავდა ერთნაირად, თან მღეროდა.

ოცე აქ არ მახსოვს. ისე კი, რაღაც დიდ ფულუროს ჰქვია. ჩვენთან ვინმეს ეტყვიან: რას გავხარ? ოცეს გავხარო. ერთხელ დავინახე საფრანგეთში ასეთი საკრავი.

ჩემი საყვარელი საკრავი ჩონგურია. მისი ჯორა მაღალი უნდა იყოს, წვრილად თუ არ ჩაჭრი, სიმები ტკაცუნს იწყებს.

– გამორჩეულად თუ გიყვართ რომელიმე სიმღერა?

– კი, ძალიან მიყვარს *ჩელა*. ენგურში ჩავაკითხე აკაკი ხარებავას. მკითხა, ჩხორონყუს გუნდს დეკადაზე რა ამღერეო. მეც ვუთხარი. სოლო დაინყო და მე მივუმღერე. ასე რომ, ის ცნობილი ვარიანტი, რომელსაც ხარებავასეულად იხსენიებენ, მე და აკაკიმ ერთად შევქმენით.

არამი დო შარიქას ერემაძეები მღეროდნენ. ლადიკო ერემაძე – იუმორით სავსე კაცი – ადრე აკობიებთან მღეროდა. მან დაამღერა ჩონგურზე ორ ხმაში. მე ეს სიმღერა გუნდისთვის გადავამუშავე. სტრიქონებიც შევუცვალე, რადგან ერემაძემ ტექსტი არ მომცა. ჩემი ვარიანტის სიტყვები იონა სიჭინავას ეკუთვნის. ჯიხაშკარში რომ ვამღერე გუნდს, რაიკომის მდივანი კლიმენტ ხუბულავა გადაირია. მოძრაობები სცენაზე ერემაძეებსაც ჰქონდათ. მე ძალღის ყეფა შევიტანე. ახლა, გენაცვალე, უცხოელებმა (კანადელებმა) მამლის, ხბოს და სხვა ხმებიც დაუმატეს, სიმპოზიუმზე მოვისმინე.

*მაგლონია*ც მიყვარს. ამას დათიკო ფაცაცია მღეროდა. არ ვიცი, მისი იყო თუ არა, მაგრამ მისგან მოვისმინე. მერე კი განსხვავებული, ჩემი ვარიანტი შევქმენი.

შენ რომ მომასმენინე ტყვეების ნამღერი *ზესქვი უჩა*, ეს ამ სიმღერის ძველი ვარიანტია. მე მისამღერი დავუმატე და ჩემებურად ვმღერი.

– **შრომის პროცესში თუ მოვისმენიათ სიმღერა?**

– „ნოდობაში“ 40 კაცი ერთად თოხნიდა. ერთი მხარე დაიწყებდა, მეორე გამოართმევდა კარგი მოსასმენი იყო შორიდან. მაგრამ ახლა ამისთვის ვის ცალია? დაიკარგა. *ოდოია* კი ძველად სხვა იყო. ახლა ისე გააგიჟეს, ისე ჩაასწორეს, ფეხს მოიჭრის კაცი. *ძველ ოდოიას* ჩემს ანსამბლს ვამღერებ. *ხემზვაიას* და *ოჩეშხვიის* სიმინდის რჩევისას და ტეხვისას ამბობდნენ. სხვადასხვა სიმღერაა, მაგრამ ერთსა და იმავე დროს სრულდებოდა. *ობარგალი ვორი ოხოს* – მარგვლისას იტყოდნენ.

– **ამჟამად ყველაზე უკეთ რომელ პარტნიორს ენყობით?**

– ალბათ სიხარულიძეებს. ერქვანიძე ფენომენია. მაგასთან სიმღერა ძალიან მომწონს.

– თქვენი აზრით, რითია გამორჩეული მეგრული სიმღერა?

– მეგრული სიმღერა უმეტესად ნაზია, ნელ-ნელა მიდის. გურულისაგან განსხვავდება. ერთხელ ვიკითხე: რატომ ეცემით ხოლმე ასე გურულები სიმღერას-მეთქი? – მოთმინება არა გვაქვსო, – მიპასუხეს.

– სამეგრელოს სხვადასხვა მხარის სიმღერები თუ განსხვავდება ერთმანეთისაგან?

– დიახ, რა თქმა უნდა. ყველას სხვადასხვა მოქცევა აქვს. ნალენჯიხური, მარტვილური ან ზუგდიდური განსხვავებულია. მაგალითად, *ჩელაში* მელოდიაშიც და შესრულების მანერაშიც ვხედავ სხვაობას. სანყისი ჰანგიც სხვადასხვაა. ყველგან თავისებური კილოთი მღერიან.

– ხშირად მიმართავთ იმპროვიზაციას?

– ერთ ვარიანტს რომ ისწავლი, ის არაფერია. მთავარი სწორედ გალამაზებაა – რალაცას რომ შეუცვლი, ჩაუმატებ. ყველგან მიყვარს ჩემეული ცვლილების შეტანა, ყოველთვის მიმზიდველ რაიმეს ვუმატებ. ამის გარეშე საერთოდ არ შემოიძლია. სულ უბრალო რაიმეს გავუკეთებ და უკვე იცვლება. პატრიარქმა იმპროვიზაციისთვის მომცა ოქროს მედალი.

– რა მეთოდით ასწავლით სიმღერას?

– ჯერ სათითაოდ ვასწავლი თითოეულ ხმას და მერე ერთად ვამუშავებთ. კამერტონი მაქვს, მაგრამ არ ვხმარობ. მიკვირს, უცხოელები როგორ სწავლობენ? ერთხელ ვაჩვენებ და მაშინვე იმახსოვრებენ. რალაც თავისებური ნიშნებითაც ინერენ ხოლმე.

ანსამბლ „ოდოიას“ მესამე თაობა:

ბუბა სორდია, ორესტ სიჭინავა, ლაშა თოდუა, ბექარ გადილია, დიმიტრი გერლიანი, მირზა შველიძე, მერაბ ზიგვავა, პოლიკარპე ხუბულავა, ზაალ ზარქუა, ვახო უბილავა

– სამუსიკო ფოლკლორის დღევანდელი ვითარება, სწავლება?

– ფონოგრამებით მღერა ჩვენთანაც დაიწყეს. ფესტივალის ყიურის წევრად მიმინვიეს, ფონოგრამაზე სიმღერა რომ გავიგე, არ დავწერე ქულები და წამოვედი. არც ის მომწონს, ფანდურს და ჩონგურს რომ ერთად უკრავენ. ბას-ფანდური და ბას-ჩონგური რაღა? ვინც თქვა, რომ დაბალი ბგერებია საჭირო, იმას ჰქონდეს. მე სწორად არ მიმაჩნია. მშობლების ბრალია. მიკროფონსა და ფონოგრამაში ფულს არ ზოგავენ. მე

არ შემიძლია მაგის მოსმენა. ძალიან კი გავრცელდა და თხოვნა მაქვს: გადავარჩინოთ ხალხური სიმღერა! რაიონებს უნდა მივხედოთ, რომ ეს ძველებური სიმღერები შევინარჩუნოთ, მომავალ თაობას გადავცეთ. მერწმუნე, ანზორ ერქომაიშვილმა ბევრი გააკეთა, მაგრამ კიდევ უფრო მეტი ადამიანის ძალისხმევას საჭირო.

– თუ არის ისეთი სიმღერა, რომელიც არასდროს შეგისრულებიათ და გული გწყდებათ?

– დიახ, ძალიან მინდა, რომ ჩემი სიმღერა შოთა რუსთაველზე ვამღერო რომელიმე ანსამბლს.

მრავალხმიანი აზროვნება – უწყვეტი ტრადიცია

ქართული ტრადიციული მუსიკის თანამედროვე შემსრულებელთა შორის პოლიკარპე ხუბულავას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. პიროვნული ღირსებებით, მრავალფეროვანი რეპერტუარით, ჩონგურის დაკვრის უზადო ხელოვნებით, მაღალი საშემსრულებლო ოსტატობით და ნაყოფიერი პედაგოგიური მოღვაწეობით ოდიშელი მომღერალი, მართლაც, გამორჩეულია.

ბატონი პოლიკარპე რადიო და ტელეგადაცემების, კონცერტებისა და ფესტივალების ხშირი სტუმარია. ლოტბარის შემოქმედებითი საღამოები ტარდება ზუგდიდსა და თბილისში. გამოცემული დისკების ანოტაციები, ინტერნეტგვერდები საინტერესოდ მოგვითხრობს მისი ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ.

პოლიკარპე ხუბულავას მავანნი „მეგრული სიმღერის გაგურულებაში“ სდებენ ბრალს. მომღერალი თავადაც არ უარყოფს გურული სიმღერის სიყვარულს, ხალხური მუსიკალური შემოქმედების ძირითადი პრინციპისადმი – იმპროვიზაციისადმი – განსაკუთრებულ ლტოლვას. „მეგრულში გურული რომ არ გაგურიო, არ შემიძლია. ჩხიკინი მიყვარს. მამაჩემი როგორც მღეროდა, მეც ისე ვმღერი“. მომღერალს მოსწონს სიახლე, სიმღერის შექმნის პროცესი – შემოქმედებითი აქტი, რომელიც შემსრულებლისაგან გონების დაძაბვას, მრავალხმიანი ფაქტურის „მრთველი“ თანამომღერლებისადმი საგანგებო დამოკიდებულებას მოითხოვს. მისი აზრით, „როცა გურულ სიმღერას მღერი, ყურადღებით უნდა იყო, რომ ხმიდან არ გადავარდე.

პოლიკარპე ხუბულავა საგალობლების ჩანერისას

ისე უნდა უდარაჯო სხვა ხმებს, როგორც ნადირობისას ძალი დარაჯობს კურდღელს“. ამ სიტყვებში პიროვნების ხასიათი, გნებავთ, საშემსრულებლო ქცევა და ცხოვრების წესიც ჩანს (ბატონი პოლიკარპე დღემდე ხომ კარგი მონადირეა). იგი მუდმივად სინატიფეს ეძიებს, განსაკუთრებულ ოსტატებს არჩევს, სიმღერებსაც სირთულის მიხედვით აფასებს და მრავალსაც მარტივსა და უბრალოს ეძახის. არ არის გამორიცხული, რომ გურული მრავალხმიანობის სტილური თავისებურებების ასეთი სიყვარული მას მარტივლის სამგალობლო სკოლაში აღზრდილი მამისაგანაც დაჰყვა.

ლოტბარმა ერთ-ერთ შეხვედრაზე მითხრა, რომ ბავშვობაში მამისაგან ნასწავლი *შენ ხარ ვენახი* და *მერცხალო, მშვენიერო* იცოდა. ისიც მიამბო, რომ გასული საუკუნის 70-იან წწ. საბჭოთა კავშირის კომპოზიტორთა კავშირის ფოლკლორულმა

კომისიამ მისგან ხალხური სასიმღერო ნიმუშები კომბინირებული წესით ჩაინერა. გადავწყვიტე, მისთვის საგალობლების ამგვარადვე შესრულება მეთხოვა და 2014 წლის გაზაფხულზე ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის ხმის ჩამწერი მოძრავი სტუდიით ზუგდიდში ვესტუმრე¹. მისი ანსამბლებისგან („ჩელა“, „ოდოია“, ვეტერანების ანსამბლი) ფოლკლორული ნიმუშების დაფიქსირების შემდეგ ვთხოვე, საგალობლების სამივე ხმა თავად შეესრულებინა. ნიმუშები ურეპეტიციოდ, პირველივე ცდაზე ჩაგვანერინა. ოღონდ ხალხური სიმღერის შემსრულებლობის კანონიკით: ჯერ შუა ხმა შეასრულა, შემდეგ ზედა და ბოლოს ბანი. აღდგომის წინა დღეები იყო და *ქრისტე აღდგა*ც ვკითხე. პირველი ფრაზის შემდეგ (ქრისტე აღდგა მკვდრეთით) შეჩერდა და მელოდიის გაგრძელება მხოლოდ ლოცვითი ტექსტის (სიკვდილითა სიკვდილისა დამორგუნველი...) შეხსენების შემდეგ შეძლო.

ამ მასალაზე დაყრდნობით, ტრადიციული მრავალხმიანობის VII საერთაშორისო სიმპოზიუმისათვის მოხსენება მოვამზადე, რომელშიც ხუბულავების სამგალობლო ტრადიციების კვლევისას წამოჭრილ რამდენიმე მნიშვნელოვან საკითხს შევეხე: ერთი Homo Polyphonicus-ების მუსიკალურ ცნობიერებას უკავშირდება. მეორე კი მათ მიერ შემონახული საგალობლების წარმომავლობას. საილუსტრაციოდ წარვადგინე პოლიკარპე ხუბულავას მიერ შესრულებული საგალობლების ცალკეული ხმების

¹ მაღლობას ვუხდი ფოლკლორის ცენტრის აღმასრულებელ დირექტორს – გიორგი დონაძეს, ხმის რეჟისორს – არჩილ ბურჭულაძეს, კოორდინატორს – უჩა პატარიძეს, მძღოლს – ნუკრი ირემაშვილს და ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის კულტურის ცენტრ „ოდისის“ დირექტორს – ნინო მამფორიას. ჩანაწერები ინახება ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის არქივში.

კომპიუტერულად გაერთიანებული ვერსია. ამ ექსპერიმენტის შედეგი – სამი საგალობლის აუდიოჩანაწერი – მოხსენების ტექსტთან ერთად, მალე გამოქვეყნდება.

როგორც უკვე აღვნიშნე, პოლიკარპე ხუბულავას მამა – ერასტი მარტვილის სამგალობლო სკოლაში იყო აღზრდილი. ამდენად, ხუბულავებისაგან ჩანერილი საგალობლები სწორედ ამ დასავლურ-ქართული სკოლის ნიმუშები უნდა იყოს. 2003 წელს, ბატონი კუკური ჭოხონელიძის დაკვირვებაზე დაყრდნობით, ამ სკოლის ერთადერთ ფიქსირებულ ნიმუშად მე და ლელა ურუშაძემ *მრავალჟამიერის* რემა შელევასეული ვარიანტი მივიჩნიეთ. გრიგოლ კოკელაძეს ამ შემსრულებლისაგან საგალობლებიც რომ ჩაენერა, ალბათ, მარტვილის სამგალობლო სკოლის დიდებული ნიმუშები კიდევ შემოგვრჩებოდა. ახლა კი მარტვილური გალობა ერასტი და პოლიკარპე ხუბულავებისაგან ჩანერილი საგალობლებით შეიძლება შევავსოთ (სხვათა შორის, ბერლინელი ტყვეების ჩანაწერებშიც აღმოჩნდა მეგრელების მიერ შესრულებული ორი საგალობელი).

რატომ ასწავლა მამამ პოლიკარპეს მაინცდამაინც *შენ ხარ ვენახი* და *მერცხალო, მშვენიერო*? ან რატომ დაიმახსოვრა ყმანვილმა მაინცდამაინც ეს ნიმუშები? როგორ გადარჩა საბჭოური რეჟიმის პირობებში ღვთისმშობლისა და იოანე ნათლისმცემლისადმი მიძღვნილი საგალობლები? ჩემი აზრით, მიზეზი ამ ნიმუშების სიტყვიერი ტექსტების დაფარულ სემანტიკაში უნდა ვეძიოთ. ცხადია, ერასტი ხუბულავამ იცოდა მათი დანიშნულება, მაგრამ, ვფიქრობ, ცენზურის შიშით, ოჯახის წევრების დაცვისა და ნიმუშების გადასარჩენად, შეგნებულად დამალა მათი არსი (შეგახსენებთ, რომ საგალობლების ცოდნას

სხვა შემსრულებლებიც მალავდნენ, მაგ. არტემ ერქომაიშვილი). ბატონ პოლიკარპეს და ბევრ, საბჭოთა ეპოქაში დაბადებულ ადამიანს, ეს ნიმუშები დღემდე ვაზისა და გაზაფხულის მახარობელი ფრინველისადმი მიძღვნილ სიმღერებად მიაჩნია. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა რეჟისორ რევაზ ჩხეიძის „ჯარისკაცის მამამი“ გამოყენებული *შენ ხარ ვენახი*. აგრეთვე 1982 წელს პარმენ ხუხუნაიშვილისგან ჩანერილი *მერცხალო*,

ღმრთისმშობლის ხატი
„შენ ხარ ვენახი“

მშვენიეროს ვარიანტი, რომლის ფინალურ ნაწილში ასეთი ტექსტია: „ხმატკბილო, ბუნების მოყვარეო, სიცოცხლის მახარობელო, ბუნების ხარ მშვენება. იცოცხლე და იჭიკჭიკე, ჩემო მალხაზო!“ მე საგანგებოდ ვკითხე ბატონ პოლიკარპეს, – ხომ არ იცით, რომელ წმიდანს ეძღვნება ეს საგალობლები-მეთქი, – და ვერ მიპასუხა. *მერცხალო*, *მშვენიეროზე* მითხრა, რომ ეს ანგელოზების სიმღერააო. ფოლკლორის შემკრებისა და მკვლევრის – კალისტრატე სამუშიას – მასა-

ლებშიც *შენ ხარ ვენახს სიმღერა ვენახზე* ჰქვია (იგივე ავტორი ერთგან მას *ვენახზე საგალობლად* მოიხსენიებს). სხვათა შორის, იქვე *ქრისტე აღდგას* შესახებ წერს, რომ ამ ნიმუშს სამეგრელოში ეკლესიის გარდა მიცვალებულის დაკრძალვის დღესაც გალობენო.

გთავაზობთ 1959 წლის ზაფხულში ერასტი ხუბულავასგან ჩანერილი *წმიდაო ღმერთოს* ოთარ ჩიჯავაძისეულ სანოტო ტრანსკრიპციას.

Andante

წმი-და-ო ობა-ხო, წმი-და-ო, ძლი-ე-ხო,
 წმი-და-ო ობა-ხო, წმი-და-ო, ძლი-ე-ხო,
 წმი-და-ო, ყ-სპა-ვო, შე-გვი-წყა-ლო ჰყნ!
 წმი-და-ო, ყ-სპა-ვო, შე-გვი-წყა-ლო ჰყნ!

ბატონ ოთარს მაგალობელთა ჩანანერებში ამავე საგალობლის გრაფიკული ნახაზიც უნახავს:

წმი-და-ო ობა-ხო, წმი-და-ო, ძლი-ე-ხო,
 წმი-და-ო ობა-ხო, წმი-და-ო, ძლი-ე-ხო,
 წმი-და-ო, ყ-სპა-ვო, შე-გვი-წყა-ლო ჰყნ!
 წმი-და-ო, ყ-სპა-ვო, შე-გვი-წყა-ლო ჰყნ!

ქართული საგალობლების არადეტერმინებული ჩანერის მსგავსი ხერხი ჩემთვის უცნობია. მიუხედავად იმისა, რომ

ოთარ ჩიჯავაძის მიერ ფიქსირებული *წმიდაო ღმერთო* გვიანდელი, ე. წ. ქალაქური სტილის გალობის ნიმუშია², ვფიქრობ, მრავალხმიანი აზროვნებისა და ფიქსირებული ტექსტის ურთიერთმიმართების თვალსაზრისით, მეტად საგულისხმო ინფორმაციას შეიცავს. ნახაზი ზედა (ან შუა) ხმის მელოდიის მიმართულებას გვიჩვენებს (ტერციული პარალელიზმი), მაგრამ პირველი და მესამე ტაქტის ბოლო სვლა არ შეესაბამება ზედა ხმის პარტიას. ჩემი აზრით, აქ ბანის მოძრაობაა მინიშნებული, რასაც ვერბალურ ტექსტში განმეორებული ხმოვანიც უნდა ადასტურებდეს (შემთხვევითობას ან შეცდომას გამოვრიცხავ განმეორების გამო). ანუ ერთ გრაფიკულ ხაზში ორი ხმის პარტია უნდა იყოს გაერთიანებული, რაც შემსრულებლების მრავალხმიან მუსიკალურ აზროვნებაზე, ვერტიკალის შინაგან აღქმაზე მიგვანიშნებს (ერთხმიანი შესრულებისას სხვადასხვა ხმის გაერთიანება ქართველი მომღერლებისათვის უცხო არაა).

მამის გრაფიკული ნახაზით ბატონმა პოლიკარპემ გალობა ვერ შეძლო. მის მიერ შესრულებული *შენ ხარ ვენახის* მელოდია (ზედა ხმა) კი კალისტრატე სამუშიას შემდეგნაირად დაუფიქსირებია:

შეინ-შეინხარუ-ვეენ-ააააააა-ხი-აახლად-დააააამ-
ყვიაააა-ვეე-ბუუუუუუუუ-ლიი-ნორუ-ჩეი-ეიენუ-კეე-
თიი-ლი-დააანეერგუუუუუუუ-ლიიი-ააალო-ალო-ვორდო-

² XIX ს. ტრადიციული საგალობელი რუსულმა ეკლესიამ ამგვარი გალობით ჩაანაცვლა. როგორც ვიცით, ქართველს მშობლიურ ენაზე წირვა-ლოცვის მოსმენა მხოლოდ აღდგომა დღეს შეეძლო, ხოლო კომუნისტურმა რეჟიმმა კი ღვთისმსახურება საერთოდ აკრძალა. საგალობლებმა საოჯახო ყოფაში გადაინაცვლა და ასეთნაირად მოაღწია ჩვენამდე.

შენ ხარ ვენახი

ნოტირებულია მალხაზ ერქვანიძის მიერ

Andante

შე - ი - ნ, შეა - ნ ხაა - რ ვე - ნა -
შეა - ნ ხაა - რ ვე - ნა -
შეა - ნ ხაა - რ ვე - ნა -

- - - - - ნი, ა - ხლა - დ
ნი, ა - ხლა - დ
ნი, ა - ხლა - დ

და - მ - ყვა - აა - ი - ა
და - მ - ყვა - აა - ი - ა
და - ა - ყვა - აა - ა -

ვე - ბუ - უ - - - - - ლი.
ვე - ბუ - უ - - - - - ლი.
ვე - ბუ - უ - - - - - ლი.

ნოა - რუ - ჩე - ი ე - ი - ე - ნ, კე - თი - ლი,
ნოა - რუ - ჩე - ი ე - ი - ე - ნ, კე - თი - ლი,
ნოა - რუ - ჩე - - - - - ნ, კე - თი - ლი,

და - ნე - რგუ - - - - - ლი.
და - ნე - რგუ - - - - - ლი.
და - ნე - რგუ - - - - - ლი.

ა - ლ, ა - ლ - ვა - რდო სუ - რნე -
ა - ლ, ა - ლ - ვა - რდო სუ - რ - ნე
ა - ლ, ა - ლ - ვა - რდო სუ - რნე -

ლი, სა - მუ - თხი - ს პი - რ -
ლი, სა - მუ - თხი - ს პი - რ -
ლი, სა - მუ - თხი - ს პი - რ -

სა - ი - ა მო - სუ - უ -
სა - ი - ა მო - სუ - უ -
სა - ი - ა მო - სუ - უ -

ლი. და - ი - ა თა -
ლი. და - ი - ა თა -
ლი. და - ი - ა თა -

ვი - თვი - სით მზე -
ვი - თვი - სით მზე - ე
ვი - თვი - სით მზე - ე

ხარ გა - დმო - ბრწყი - ნ -

ხარ გა - დმო - ბრწყი - ნ -

ხარ გა - დმო - ბრწყი - ნ -

ვა - - - ლე - ეა - ბუ - ლი.

ვა - - - ლე - ეა - ბუ - ლი.

ვა - - - ლე - ეა - ბუ - ლი.

მერცხალო, მშვენიერო

ნოტირებულია ნანა ვალიშვილის მიერ

Andante

მე - რცხა - ლო მშვე - ნი - ე - რო ი - ა - დო - ნო
მშვე - ნი - ე - რო ი - ა - დო - ნო
მშვე - ნი - ე - რო ი - ა - დო - ნო

პა - ტი - ო - სა - ნო, ტრე - დი - სვე - რად
პა - ტი - ო - სა - ნო, ტრე - დი - სვე - რად
პა - ტი - ო - სა - ნო, ტრე - დი - სვე - რად

ო - ქრო - ვა - ნო. და გერი - ტო ხმა - ტკბი - ლო,
ო - ქრო - ვა - ნო. და გერი - ტო ხმა - ტკბი - ლო,
ო - ქრო - ვა - ნო. და გერი - ტო ხმა - ტკბი - ლო,

უ - და - ბნოს მო - ყვა - რე - ლნო, უ - და - ბნო -
უ - და - ბნოს მო - ყვა - რე - ლნო, უ - და - ბნო -
უ - და - ბნოს მო - ყვა - რე - ლნო, უ - და - ბნო -

სა - ი - ა ნო - რჩო, ქრი - სტეს ნი - ნა - მო - რბე - დო,
სა - ი - ა ნო - რჩო, ქრი - სტეს ნი - ნა - მო - რბე - დო,
სა - ი - ა ნო - რჩო, ქრი - სტეს ნი - ნა - მო - რბე - დო,

უ - და - ბნოს - ქმნილ - ი - ე - სო, კე - ი - ე -
უ - და - ბნოს - ქმნილ - ი - ე - სო, კე - ი - ე -
უ - და - ბნოს - ქმნილ - ი - ე - სო, კე - ი - ე -

თი - ლთა - გა - ნ ნამ - ყო - ფი - ერ მყავ მე!
თი - ლთა - გა - ნ ნა - მ - ყო - ფი - ერ მყავ მე!
თი - ლთა - გა - ნ ნამ - ყო - ფი - ერ მყავ მე!

ქრისტე აღდგა

ნოტირებულია ნანა ვალიშვილის მიერ

Moderato

ქრ - სტე აღ - დგა მკვდრე-თით, სი-კვდი-ლი - თა სი-კვდი-ლი - სა
ქრ - სტე აღ - დგა მკვდრე-თით, სი-კვდი-ლი - თა სი-კვდი-ლი - სა
ქრ - სტე აღ - დგა მკვდრე-თით, სი-კვდი-ლი - თა სი-კვდი-ლი - სა

დამ - თუ - რგვნე - ლი და სა - ფლაჲ ვე - ბის ში - ნა - თა
დამ - თუ - რგვნე - ლი და სა - ფლაჲ ვე - ბის ში - ნა - თა
დამ - თუ - რგვნე - ლი და სა - ფლა - ი - ვე - ბის ში - ნა - თა

ცხო - ი - ო - ვ - ვრე - ბის მო - მნი - ჭე - ბე - ლი.
ცხო - ი - ო - ვრე - ბის მო - მნი - ჭე - ბე - ლი.
ცხო - ი - ო - ვ - ვრე - ბის მო - მნი - ჭე - ბე - ლი.

ალილო

ნოტირებულია თამარ ჟორდანიას მიერ

Moderato **rit.** **a tempo**

ო!
ა - ლი - ლო და ვო - რი, ა - ლი - ლო და ო! ა - ლი - ლო და
ო! ა - ლი - ლო და

ვო - რი, ა - ლი - ლო და ე - ჩდო - ხუ - თი,
ვო - რი, ა - ლი - ლო და ე - ჩდო - ხუ - თი,
ვო - რი, ა - ლი - ლო და ე - ჩდო - ხუ - თი,

ე - ჩდო - ხუ - თი თე - თუ - თა - ს და. ა - ლი - ლო და
ე - ჩდო - ხუ - თი თე - თუ - თა - ს და. ა - ლი - ლო და
ე - ჩდო - ხუ - თი თე - თუ - თა - ს და. ა - ლი - ლო და

ვო - რი, ა - ლი - ლო და ქრი - სტექ დე - ბად,
ვო - რი, ა - ლი - ლო და ქრი - სტექ დე - ბად,
ვო - რი, ა - ლი - ლო და ქრი - სტექ დე - ბად,

ქრი - სტექ დე - ბად ბე - თლე - მსი - ა და, ა - ლი - ლო და
ქრი - სტექ დე - ბად ბე - თლე - მსი - ა და, ა - ლი - ლო და
ქრი - სტექ დე - ბად ბე - თლე - მსი - ა და, ა - ლი - ლო და

ვო - რი, ა - ლი - ლო და ა - ლი - ლო და
ვო - რი, ა - ლი - ლო და ა - ლი - ლო და
ვო - რი, ა - ლი - ლო და ა - ლი - ლო და

ვო - რი, ა - ლი, ა - ლი - ლო და ო!
ვო - რი, ა - ლი, ა - ლი - ლო და ო!
ვო - რი, ა - ლი, ა - ლი - ლო და ო!

ჩვენი პოლიკარპე

ანზორ ერქომაიშვილი – ლოტბარი, სახელმწიფო კონსერვატორიის საპატიო დოქტორი, ანსამბლ „რუსთავის“ სამხატვრო ხელმძღვანელი:

პოლიკარპე ხუბულავა, ეს უნიჭიერესი მომღერალი და უნიჭიერესი ლოტბარი (ხაზს ვუსვამ, ცოტა თუ იქნება ისეთი ნიჭიერი კაცი, როგორც ისაა) ბავშვობიდან მახსოვს. კი მიკვირდა, ეს მეგრელი კაცი რატომ ჩამოდიოდა ასე ხშირად ოზურგეთში. სანამ ბაბუა არტემი ცოცხალი იყო, პოლიკარპეს მასთან სულ ჰქონდა კავშირი. მის ძმებთანაც, განსაკუთრებით კი ლადიკო ერქომაიშვილთან, სიცოცხლის ბოლომდე მოდიოდა (ლადიკო 1982 წელს გარდაიცვალა). მე მაცვიფრებდა, რომ პოლიკარპემ შესანიშნავად იცოდა გურული სიმღერები, ისევე კარგად, როგორც მეგრული. თანაც საინტერესო ისაა, რომ მისი ინტონაცია და კუთხური საშემსრულებლო მანერაც აბსოლუტურად ემთხვევა გურულს. ჩანანერი რომ მოისმინოთ, ვერ მიხვდებით, რომ მეგრელი მღერის. პოლიკარპემ ადრიდანვე შეითვისა და შეიყვარა გურული სიმღერები. ყველა დიდ გურულ მომღერალს იცნობდა. ვარლამ სიმონიშვილს ვერ მოესწრო, მაგრამ მის მოსწავლეებს, მომდევნო თაობის დიდ მომღერლებს ყველას იცნობდა და უნდა ითქვას, რომ ყველა მათგანს უხაროდა პოლიკარპესთან მღერა. არ ტოვებდა არც ერთ დღესასწაულს გურიაში და სხვა დროსაც ჩამოდიოდა. შერმადინ ქკუასელთან ოჯახში ხშირად ყოფილა. ჯარში ერთად მსახურობდნენ ბათუმში, თურქეთის საზღვართან და გახურებული ომის დროს გურულ სიმღერებს მღეროდნენ. რო-

გორც ვიცი, დომენტი ქარჩავასთანაც მეგობრობდა. დომენტი და შერმადინი, ლადიკოს და კიდევ რამდენიმე კაცს თუ დავუმატებთ, ეს უკვე გურული სიმღერის მათიანება – ყველა დროის საუკეთესო მომღერლები. აი, ასეთ წრეში ტრიალებდა ბატონი პოლიკარპე.

როცა წამოვიზარდე, მეც დამიმეგობრდა. ხშირად ჩავდიოდი ფესტივალებსა და კონცერტებზე სამეგრელოში. ყოველთვის სადმე „გადავეყრებოდი“, აჭარაშიც ჩამოდიოდა. სადაც წახვიდოდი, ყველგან იყო. პოლიკარპე აქტიური პიროვნება გახლავთ და ყველგან თავისი გუნდით დადიოდა. ჰყავდა არაჩვეულებრივი მომღერლები. თავიდან, როცა მათ მიერ შესრულებულ მეგრულ სიმღერებს ვუსმენდი, ვხვდებოდი, რომ რაღაც სხვაგვარად, შეცვლილი სახით მღეროდნენ. მერე მივხვდი, რომ ასე გართულებულად ბატონი პოლიკარპე ასწავლიდა შეგირდებს. თავიდან არაფერს ვამბობდი, მაგრამ, როცა სამეგრელოში რამდენჯერმე მითხრეს, რომ პოლიკარპემ მეგრული სიმღერები გააგურულაო, მერე ვკითხე სუფრასთან – ერთი მიმღერე ამ სიმღერის ვარიანტი-მეთქი. საოცარია: უამრავი ვარიანტი იცის, ახსოვს, ვის როდის უმღერია, როგორ უმღერია, არ არსებობს ინფორმაცია, მისთვის რომ უცხო იყოს. ჰოდა, დავასკვენი, რომ არანაირი გაგურულება არ ყოფილა, ეს იყო გართულება. ისე, როგორც თავის დროზე რემა შელეგიამ, ნოკო ხურციამ გაართულეს და საკუთარი ვარიანტები შექმნეს, ამან ახლა, თანამედროვე პირობებში, მეტი იმპროვიზაციულობა, მეტი მოძრაობა შეიტანა ისე, რომ არ დაურღვევია არაფერი. ბატონი პოლიკარპე ნამდვილი შემოქმედია, ჭეშმარიტი დიდოსტატი, შესრულებისას საოცრად იმპროვიზირებს

და იქვე ისეთ სვლებს აკეთებს, ვერასდროს რომ ვერ წარმოიდგენს კაცი. ამას უცებ აფიქსირებს და შემდეგ სხვებსაც ასწავლის. მისეული ვარიანტები ულამაზესად ჟღერს. აღსანიშნავია, რომ ბატონ პოლიკარპეს არაჩვეულებრივი მუსიკალური გემოვნება აქვს. გარდა იმ მუსიკალური აზროვნებისა, რომელმაც ჩამოაყალიბა მისი ფენომენი, მას აქვს საოცრად დახვეწილი გემოვნება, რომელიც ყოველ სიმღერაში იგრძნობა. ამას ემატება ჩონგურის ვირტუოზული ფლობა. ამბობდა, ძალიან ახალგაზრდა ვიყავი, ქიონია ბარამიას დაკვრას მოვუსმინე და მსგავსი არაფერი მსმენიაო. თურმე ხშირად ჩადიოდა მასთან, ჩაცუცქული აკვირდებოდა მის ტექნიკას და ეს დიდი სტიმული აღმოჩნდა მისთვის. მას მერე ჩონგური აღარ გამიგდია ხელიდანო, – მეუბნებოდა. ეტყობა კიდევ: მის ხელში ეს საკრავი ორკესტრივით ჟღერს.

ჩემდა საბედნიეროდ, ყოველი შეხვედრისას ამ კაცში ახალ-ახალ თვისებებს ვპოულობ, საოცრად დადებითი ადამიანი იყო, ყველა უყვარს, ყველას პატივს სცემს, განსაკუთრებით აკაკი ხარებავას, თავის მასწავლებლადაც მიიჩნევს. საერთოდ, მისი ღირსებაა, რომ ყველა დიდი მომღერალი მისი მასწავლებელია. ვკითხავდი: შენ ხომ მასთან არ გიმღერია, როგორაა შენი მასწავლებელი-მეთქი? – მერე რა, მისი სიმღერა ხომ მომისმენია, ბაბუ, ესე იგი, რაღაც მასწავლა და ჩემს მასწავლებლად ვთვლიო, – უპასუხია.

არის ასეთი მეგრული სიმღერა *მაგლონია* (და არა *მაგნოლია*). ერთხელ სუფრასთან ვეუბნები: ხომ იცი, ყველა ვარიანტი ამოქექილი მაქვს და ეს რა სიმღერაა, არ გამიგონია, საიდან მოიტანე-მეთქი. – „ჰოჰ, მაგი მე“... რაღაცა შორიდან

დაიწყო, „ლექსი მომცეს. კარგი იყო, მომენონა და ავიღე ერთი ძველი ინტონაცია (არ თქვა – რომელი), გადმოვაკეთე ჩონგურზე, მეორე მივუკეთე, ბანი შევუწყვე“. აღმოჩნდა, რომ მისი „გაკეთებულია“. ძლივს გამოვტეხე, საერთოდ, ჩემთან არც ახსენებს თავის საავტორო სიმღერებს და არც მასმენინებს.

მაგლონიასთან დაკავშირებით ახლა რაღაც გამახსენდა კიდევ. როგორც გითხარი, მას ჰყავდა არაჩვეულებრივი მომღერლები, ანსამბლ „ოდოიას“ ძველი თაობა. ბატონ პოლიკარპეზე ვაკეთებდი ტელეგადაცემას და წესად მქონდა: ოპერატორები საუბარსაც იღებდნენ ხოლმე ჩუმად. იმ დროს უკვე გარდაცვლილია მისი ანსამბლის რამდენიმე წევრი. საუბარი მათ შეეხო და გულდანწყევით მითხრა, ხომ გახსოვს, როგორ მღეროდნენ? ახლა სადღაა ვანო ძაძუასნაირი ბანი?! სიურპრიზს ვუწყობდი და ვუთხარი: პოლიკარპე ბატონო, შენ თუ გახსოვს, ადრე რომ ჩავწერეთ თქვენი სიმღერები, ხომ არ გინდა, მისი ხმა ცალკე მოგასმენინო-მეთქი? ჩავურთე *მაგლონია* და ისმენს ბანს ყურსასმენებით. შევატყვე, რომ გადავარდა ფიქრებში თავის მეგობრებთან. შემდეგ გაყვა მეორე ხმით. მე რაღა დამრჩენოდა, პირველი ვუთხარი და ეს ყველაფერი გადაიღო ოპერატორმა (ეს მასალა გადაცემაში გამოვიყენე და ახლაც არსებობს არქივში). გავედით ბოლომდე და გაოგნებულ პოლიკარპეს კურცხალი მოადგა თვალზე. ეს რა მიქენი, ბაბუ, არ გამიცოცხლდა ეს კაცი?!

ბატონი პოლიკარპე უნიკალური პიროვნებაა, ჭკუასაკითხავი და ენციკლოპედიური ცოდნის ადამიანი, რომლის მსგავსი, მეორე არ მეგულება.

პოლიკარპე ხუბულავა, ანსამბლი „ჩელა“:

რევაზ სორდია, პაატა თოდუა, კაპიტონ დადიანი, ბოჩია თოდუა, გერონტი სალია, თენგიზ კვარაცხელია, ვეფხია ანთია, დომენტი კაკულია, ხუტა შანავა, ლიმერი გაბედავა.

პოლიკარპე ხუბულავა, ვეტერანთა ანსამბლი

ვლადიმერ ბერია, ჯოტო უბილავა, ნოდარ ჩხვიმიანი, შოთა მალაშხია, გრამიტო ფიფია, იმერი გაბედავა, იზოლდა ქობალია, იმედი ბერაია, გურამ გოგია, იოსებ გუნავა.

მალხაზ ერქვანიძე, არქიმანდრიტი ნიკოლოზი (ღლონტი),
პოლიკარპე ხუბულავა

მალხაზ ერქვანიძე – ეთნომუსიკოლოგი, სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი:

პოლიკარპე ხუბულავა, მართლაც, განსაკუთრებული ფიგურაა – ნიჭიერებით, ბრწყინვალე მეხსიერებით და ამოუწურავი შესაძლებლობებით გამორჩეული. დაახლოებით ასეთი იყო ბენია მიქაძეც.

ბატონი პოლიკარპეს პიროვნული თვისებებიდანაც მხოლოდ კარგს აღვნიშნავ. ქართველ მკურნალს ფანასკერტელს უთქვამს: თუ დაავადებას ესა და ეს კონკრეტული წამალი ვერ შველის, ავადმყოფთან მეგობარი მიიყვანეთ და ის მოარჩენსო. ასეთი ფაქტის შემსწრე არაერთხელ გავმხდარვარ. 1987-1991 წლებში რამდენიმე ტრიო ჩამოვაყალიბე: მე, პოლიკარპე და ბენია მიქაძე; მე, პოლიკარპე და მოსე მჭავანაძე; მე, პოლიკარპე

და დიმიტრი იმედაიშვილი... ვმეცადინეობდით და მშვენიერ რეპერტუარს მოვუყარეთ თავი.

დიმიტრისთან ვან-ზომლეთში დავდიოდით ხოლმე. ეს ის დიმიტრია, რომელთანაც გრიგოლ ჩხიკვაძე და ივეტ გრიმო იყვნენ 1967 წელს. ერთადერთი იყო, რომელმაც გურული გალობა იცოდა, თანაც სულ უცხო-უცხო საგალობლები. აუდიოჩანაწერებიც მაქვს, არაჩვეულებრივი მასალა. ამ დროს ბენია მიქაძე ჩავარდნილი იყო, ინსულტიანი. ვიცოდით, დიდი დღე აღარ ენერა და გზად მასთან შევიარეთ. მე და ბატონი პოლიკარპე დილით რომ დაგვინახა, – ვკვდებო, – გვითხრა. მართლაც, ყოველი სიტყვის შემდეგ სუნთქვა უჭირდა. პოლიკარპეს დანახვამ ძალიან გაახარა. მან პულსი გაუსინჯა, ნუ გეშინია, არ მოკვდები, კიდე ვიმღერებთ ერთადო, – მიეფერა. დაჰპირდა: სალამოს მე და მალხაზი ჩამოვალთ, გინახულებთ და კარგად უნდა დაგვხვდეთ. მართლაც, ეს გადადებული კაცი, წამომჯდარი, წვერგაპარსული არ დაგვხვდა?! გველოდებოდა და ბევრიც ვიმღერეთ.

ნანა მჟავანაძის ბაბუაც, კიბოთი დაავადებული მოსე მჟავანაძეც, ასე გამოაცოცხლა. მისი წამოდგომა წარმოუდგენელი იყო. ისე გაუხარდა პოლიკარპეს ნახვა, რომ ბოლო ძალები მოიკრიბა, სუფრასთანაც დაჯდა, ვიმღერეთ კიდეც. როგორც კი წამოვედით, ისევ ჩანვა და მალე გარდაიცვალა. ბევრი რამ სახელდახელოდ აღვბეჭდე მინიდისკებსა და ვიდეოფირზე.

ბატონი პოლიკარპე მოყვასის სიყვარულით არის სავსე. ტიპია ასეთი, სულ გამხნევენს, გაიმედებს: კაცო, ასი წელი იყავი! მილიონი წელი იყავი! სულ იყავი, ჩემო ბატონო! – იცის ხოლმე დალოცვა.

ანსამბლ „ანჩისხატთან“ ინტენსიური შეხვედრები არ ჰქონია. ანჩისხატელებს *ბედინერა* და რამდენიმე მეგრული ნიმუში გვასწავლა. ჩვენი საჩონგურო – *ლეკებმა რომ დამიჭირეს* ნამდვილად მისეული ვარიანტია, მისამლერი პოლიკარპეს დამატებულია. როგორც თვითონ ამბობს, ტექსტი გიორგი სალუქვაძისგან აულია.

მე მასთან სულ დავდიოდი კონსულტაციებზე. პირველად, როცა ჯიხაშკარში ვექებდი, ძლივს მივაგენი. ისეთი ცუდი გზები იყო – ძლივს მივედი. ძალიან კარგი მიმღერლები ჰყავდა – ძმები ძაძუები. სამეგრელოში სტუმრისათვის გოჭის დაკვლა იციან. მაშინ 67 წლისა იყო და ცოლს უთხრა: „ვგულაობ და ანი მინდა ცხოვრებაო“ (მალხაზი გულიანად იცინის, რადგან მანდილოსნებისადმი პოლიკარპეს განსაკუთრებული დამოკიდებულება ახსენდება).

ასაკში სხვაობა მისთვის არ არსებობს, ყველაფერში მხარს აგებამს. თბილისში ჩემთან რჩებოდა, ნაქირავები ბინის გასაღებს ვაძლევდი ხოლმე. მის ჩამოსვლას სახლთან მიახლოებებისთანავე ვხვდებოდი: თუ აქ იყო, აუცილებლად ჩონგურზე უკრავდა. „ჟიგული“ ჰყავდა (მთავრობამ ახალი-06 აჩუქა) და სულ მეუბნებოდა: რად მინდა მანქანა? ნავიდეთ სადმე! მშია, მშია სიმღერაო.

გურული სასიმღერო სტილის სიყვარულის გამო ბენია ხშირად ეუბნებოდა: ფალსიფიკატორი ხარ შენო. მართლაც, არც ერთი გურული სიმღერა არ გამოეპარება. მაგრამ საოცარია, რომ პოლიკარპე ხუბულავას ყველაფერი ხელეწიფება. მაგალითად, ბატონი გური სიხარულიძე მხოლოდ გურულ ნიმუშებს ასრულებს, ისლამ ფილფანმა მეგრული და გურული

სიმღერებიც იცის. პოლიკარპემ – გურულიც, სვანურიც, ქართლ-კახურიც, ჩანგსა და ჭუნირზეც უკრავს... ბატონმა პოლიკარპემ ყველაფერი იცის!

ლია სალაყაია – ლოტბარი, საპატრიარქოს სამრევლო სკოლის რეგენტი:

ბატონ პოლიკარპეს პირველად ზუგდიდში შევხვდი. მაშინ მეუფე გერასიმეს ვაჟთა გუნდის წევრები იქაური სამრევლო სკოლის ბაზაზე სიმღერა-გალობაში იდგამდნენ ფეხს. იმ პერიოდში ბატონმა პოლიკარპემ რამდენჯერმე გვინახულა და თავისი გუნდები გაგვაცნო; ანაკლიაში ერთადაც ვისვენებდით... ბიჭები სიმღერაში მასთან მეცადინეობდნენ, გალობაში – ჩემთან.

პოლიკარპე საოცარი ადამიანი იყო – ხანდაზმული ახალგაზრდა. ერთ-ერთი კონცერტის შემდეგ, მახსოვს, ერთმა ჩემმა ახლობელმა გოგონამ თქვა, მთელ სცენაზე ყველაზე ახალგაზრდა ბატონი პოლიკარპე იყო. ყველაზე მეტი, ალბათ, ბატონ პოლიკარპეზე ამჟამინდელი მეუფე გერასიმეს ვაჟთა გუნდის რეგენტმა, დათო დარასელიამ იცის. მახსოვს დათო იმ დროს პატარა ბიჭი იყო. მან ერთ-ერთმა პირველმა იგრძნო და დააფასა პოლიკარპეს ნიჭი და სიდიადე. მაშინ დათომ მითხრა, პოლიკარპემ იმდენი სიმღერები იცის, მე მას აღარ მოვშორდებიო.

პირადად მე, სამწუხაროდ, მხოლოდ მცირეხნიანი ადამიანური და პედაგოგიური ურთიერთობა მაკავშირებს ბატონ პოლიკარპესთან. ხშირად ვეკითხებოდი: ვინმე ხომ არ ჰყავდა სახელოვანი წინაპარი. იგი, მართლაც, ძალიან დიდი ნიჭის,

ძალისა და უნარის მატარებელია, რაც, ბუნებრივია, ცარიელ ნიადაგზე არ აღმოცენებულა. ბოლოს გამოვიძიე და აღმოჩნდა, რომ წინაპარი დიაკვანი ჰყოლია. შეიძლება ითქვას, რომ მე ჩემთვის ამოვხსენი მისი სიდიადის მიზეზი.

გიორგი დონაძე – ლოტბარი, ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის დირექტორი, ანსამბლ „ბასიანის“ ხელმძღვანელი:

პოლიკარპე ხუბულავა ქართული სიმღერის მემადტიანეა. მის თვალწინ გაიარა ტრადიციული მუსიკის შემსრულებლობის ხანგრძლივმა ეპოქამ, უამრავ მომღერალსა და ლოტბარს იცნობდა. მისი ცოდნით, მეხსიერებითა და საშემსრულებლო ოსტატობით ყველა აღფრთოვანებულია. ამ ბოლო დროს, ტრადიციული მრავალხიანობის სიმპოზიუმზე ჩამოსული ცნობილი ეთნომუსიკოლოგები – სიმჰა აარომი და პოლო ვალეჰოც გააკვირვა.

ბატონი პოლიკარპე გახლავთ საოცრად კარგი პიროვნება, ალალი, პირდაპირი, დაუზარელი და უღალატო, ნებისმიერ დროს შენს გვერდით გაჩნდება. განსაკუთრებით მინდა, ხაზი გავუსვა ახალგაზრდა თაობასთან მის დამოკიდებულებას და ერთი შემთხვევა გავიხსენო: დათო უზნაძის ცოლი უნივერსიტეტში აბარებდა და გამოცდისათვის დახმარება გვთხოვა. ბატონი პოლიკარპე ზუგდიდიდან საგანგებოდ ამისთვის ჩამოვიდა და ერთად ვიმღერეთ.

ანსამბლ „ბასიანთან“ ახლო ურთიერთობა აქვს, ბევრი სიმღერა გვასწავლა, მეგრული ჩონგურის წყობაც მისგან ავითვისეთ. ხშირად გვეუბნება „მალადეცები“ ხართო. დიდი გუნდის შესრულებით რომ მოვასმენინე რემა შელეგიას სიმღერების

ვარიანტები, ერთი თვე მირეკავდა, იცოდე, არ დაშალოო. ძალიან თავმდაბალია, არასოდეს უსვამს ხაზს საკუთარ ღვაწლს. მაგალითად, ნამდვილად ვიცი: *ჩელას* ცნობილი – აკაკი ხარეზავასეული ვარიანტის შექმნაში ისიც მონაწილეობდა, მაგრამ ამას არ ამხელს ხოლმე.

2004-ში 80 წელი შეუსრულდა და ძალიან გვინდოდა ამ საიუბილეო თარიღის აღნიშვნა. ხონისა და სამტრედიის ეპარქიის მეუფეს – საბას ვუთხარით ამის შესახებ. ის წარმოშობით სენაკიდანაა, ჩვენგან გაიცნო პოლიკარპე და ძალიან აფასებს მას. მეუფის ძალისხმევით დიდი ზეიმი მოვუწყვეთ. დანგრეული თეატრის დარბაზი სავსე იყო. ლოტბარმა „ბასიანთან“ ერთად 10-მდე სიმღერა შეასრულა. მათ შორის *მე რუსთველი, ჩვენ მშვიდობა, მაგლონია, ვახტანგური*. ჩვენ იმერულები ვიმღერეთ, ყუმურის *ნადურიც*. დიდი სუფრაც გაიშალა. ბატონი პოლიკარპე არ ელოდა ამას და ძალიან კმაყოფილი დარჩა.. მაშინ ასეთი სალამოს ორგანიზება საკმაოდ ძნელი იყო. არ მინდა, ეს ფაქტი დაიკარგოს. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ლოტბარისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა ფონდი „ქართუს“ დაფინანსებაც.

პოლიკარპე ხუბულავას ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ ნაშრომის გამოცემა მნიშვნელოვან მოვლენად მიმაჩნია.

დავით ცინცაძე – გიორგი მთაწმინდელის სახელობის საეკლესიო გალობის უმაღლესი სასწავლებლის მაგისტრანტი, ანსამბლ „შავნაბადას“ ხელმძღვანელი:

ბევრს შეიძლება გაუკვირდეს კიდევ, მაგრამ ბატონი პოლიკარპე ჩემი მეგობარია. ჩვენ შორის ასაკობრივი სხვაობა

62 წელია. მიუხედავად ამისა, მასთან ყველანაირ თემაზე შემძიძლია ვისაუბრო.

როცა მეგრული ხალხური სიმღერის სიღრმისეულად შესწავლით დავინტერესდი, რა თქმა უნდა, ზუგდიდს მივაპურე. მე და ხმის რეჟისორმა დავით ხოსიტაშვილმა ბატონი პოლიკარპესგან 40-მდე ნიმუში ჩავინერეთ. ეს არის მეგრული სიმღერის ნაკლებ ცნობილი ვარიანტები. მათი ნაწილი „ოდოიას“ ამღერა (ზოგიერთ მათგანს იქვე, ჩანერის პროცესში ასწავლიდა). ცოტა რომ გადაიღალა, ანსამბლი დაითხოვა და შედარებით რთული ნიმუშები, რომელთა შესწავლას ასე სახელდახელოდ ვერ მოახერხებდა, თვითონ შეასრულა. მეორე დღეს თავის შეგირდ დავით დარასელიას ოჯახში მოვიდა.. ჩვენ იქ ვიყავით დაბინავებული. აპარატურა ავანყვეთ, ხარისხის ასამაღლებლად ორი მიკროფონი დავუდგით, ყურსაცვამები გაიკეთა, დაიდგა სკამი, წყალი და დავინწყეთ ჩანერა. კომბინირებული წესით 15-მდე ნიმუში ჩავნერეთ. ლუდით შეზარხოშებულმა გურული *შვიდეკაცა* ჩვენთან ერთად წაიმღერა და ბოლო სიმღერის ჩანერისას ისე მოხდა, რომ მეგრული სიმღერა ვერაფრით დააბოლოვა (ჩანს, გონებაში ისევ თავისი საყვარელი გურული კადანსი უტრიალებდა). ამომხედა, გაიღიმა, თავიდან დაიწყო და ისევ გაჩერდა. მიხვდა, რომ რაღაც არ გამოსდიოდა. მერე უკვე სერიოზულად გაბრაზდა, მოიხსნა ყურსაცვამები, ამომხედა და მიჩურჩულა, ეს ხმის რეჟისორი რამდენად სანდო კაციაო? ისევ იმღერა, ისევ არ გამოუვიდა. მოიხსნა ყურსაცვამები, ჩემკენ ახლოს მოინია (შესაბამისად, მიკროფონს უფრო დაუახლოვდა) და მეუბნება, მოაშორეთ ის კაცი აქედან, ხელს მიშლის თავისი ხიმიანდრობებით, თორემ

ასე არასდროს დამმართნიაო. ნათქვამი ხმის რეჟისორმაც გაიგო და ბევრი ვიცინეთ. ამის შემდეგ ბატონი პოლიკარპე დათო ხოსიტაშვილთან სტუმრად კიკეთშიც ჩადიოდა და ასე გაგრძელდა მათი მეგობრობა. იქ რამდენიმე აფხაზური სიმღერაც გვიმღერა. ძალიან დავახლოვდით.

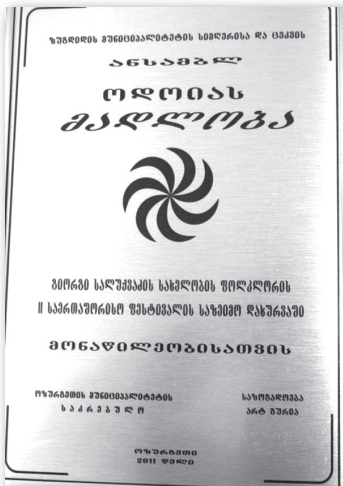
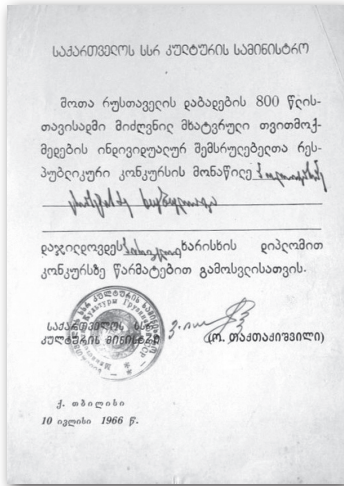
ერთხელ მატარებლის ბაქანზე დავხვდი. გაჩერდა მატარებელი, დავინახე თეთრებში კოხტად გამოწყობილი. მატარებლის კართან მივვარდი და ბარგი გამოვართვი. კიდევ მომანოდა, კიდევ გამოვართვი, უკვე ორივე ხელი დაკავებული მაქვს და კიდევ მანვდის. უცებ პოლიკარპეს მეგრული აქცენტით მესმის: „დადევი ჩანთები ნიადაგზე და გამომართვი ეს!“

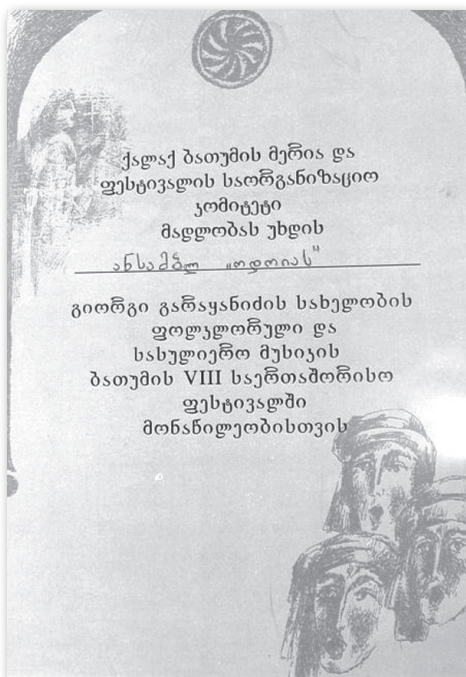
ჩემთან წავიყვანე. სახლში, საძინებელი ოთახის ჭერზე ჩემს დას ფოსფორის ვარსკვლავები მიეკრა. შუქს რომ ჩააქრობ, ლამაზად ანათებს. აქ დავაბინავე პოლიკარპეც. გვიანი იყო, ვიძინებდით და თან საინტერესო ამბებს მიყვებოდა, ისაა უნდა ჩამეძინოს, რომ უცებ შემალვიდა: „ბაბუ, დათო, რამდენ სართულიანია ეს ნაგებობა?“ – მეკითხება. ცხრა-მეთქი, ვუპასუხე. „ჩვენ რამისიმაღლეზე ვართ მერე ახლა?“ – მეექვსეზე ვართ და რა მოხდა-მეთქი? „მერე გაახილე თვალები, მგონია, ჭერი არ გვაქ თავზე, ბიჯო!“ როცა ავუხსენი, ბევრი იცინა და რამდენიმე თვე სულ ხალისობდა ამაზე.

რაც შეეხება მის ღვანლს, ამქვეყნად შემთხვევით არაფერი ხდება, ყველაფერი ღვთის ნებაა და უნდა შეგახსენოთ, რომ პოლიკარპე ხუბულავა მეგული სიმღერის პატრიარქის – ძუკუ ლოლუას გარდაცვალების წელს არის დაბადებული. მის მიერ შესრულებული ნიმუშები მეგრული სიმღერის განვითარებისა და, ზოგადად, ქართული ფოლკლორული შემსრულებლობის

ისტორიაში მნიშვნელოვან ეტაპად მიმანჩნია. უდავოდ, უნიკალური პიროვნებაა. მე, პირადად, არა მხოლოდ მეგრული სიმღერა მასწავლა, არამედ, დასავლეთ საქართველოს მუსიკალური აზროვნების უმნიშვნელოვანესი თავისებურებები გამათავისებინა. ამისათვის დიდ მადლობას მოვასხენებ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ა) წიგნები, სტატიები

გუდავა, ტოგო (შემდგ. და რედაქტ.). (1975). ქართული ხალხური სიტყვიერება. მეგრული ტექსტები. I — პოეზია. თბილისი: უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

ზაქარაია, პარმენ (1980). ჭაქვინჯა. თბილისი: მეცნიერება.

ზემცოვსკი, იზალი. (2002). მრავალხმიანობა, როგორც შემოქმედებისა და აზროვნების საშუალება: homo Polyphonicus-ის მუსიკალური იდენტურობა. წიგნში: ტრადიციული მრავალხმიანობის პირველი საერთაშორისო სიმპოზიუმი (რედ. ნურნუშია, რ. და ყორდანი, ი.). თბილისი: პოლიგრაფი. გვ. 34-44.

კალანდაძე, ნინო და ურუშაძე, ლელა (2003). შტრიხები პორტრეტისათვის – რემა შელეგია. წიგნში: ქართული ხალხური სიმღერის ოსტატები. სამეგრელო — II. თბილისი: საქართველოს მაცნე.

მაკალათია, სერგი (1941). სამეგრელოს ისტორია და ეთნოგრაფია. თბილისი: საქართველოს მხარეთმცოდნეობის საზოგადოება.

მოსია, თეა (2001). პარიზის „ოლომპოში“ ზეიმი მეგრული სიმღერით გაიხსნა. გაზეთი „აზრი“. 02. 10., გვ. 2.

სამუშია, კალისტრატე (2001). ძველი კოლხური (მეგრული) ლექს-სიმღერები. ზუგდიდი: ეგრისის მაცნე.

სუხიაშვილი, მაგდა (2007). დიმიტრი (დიტო) ჭალაგანიძე. წიგნში: ქართული ხალხური სიმღერის ოსტატები. სამეგრელო – II. თბილისი: საქართველოს მაცნე.

სუხიაშვილი, მაგდა და ონიანი, ეკატერინე (2011). დიტო ჭალაგანიძის ნევემირებული ხელნაწერის შესწავლისათვის. ბიზანტოლოგია საქართველოში. ტ. II. თბილისი: ლოგოსი.

ურუშაძე, ლელა (2007). ინტერვიუ პოლიკარპე ხუბულავასთან. წიგნში: ქართული ხალხური სიმღერის ოსტატები. სამეგრელო — IV. თბილისი: საქართველოს მაცნე.

ციკოლია, ანდრია (2004). ქართული გალობის დაცვა-გადარჩენისათვის. იხ. ზუგდიდისა და ცაიშის ეპარქიის გაზეთი „საფარველი“, №6 (44), გვ. 12-13.

წურწუშია, რუსუდან და ციგლერ, სიუზან (რედ.). (2014). ექონარსულიდან: ქართველ ტყვეთა სიმღერები, ჩანერილი ცვილის ლილვაკებზე გერმანიაში 1916-1918. თბილისი: სეზანი.

ჭითანავა, დავით. (2010). ეკლესიები და თავდაცვითი ნაგებობები სამეგრელოში. თბილისი. მნიგნობარი.

ბ) სანოტო კრებულები:

ერქვანიძე, მალხაზ. (შემდგ.). (2003). ქართული საეკლესიო და სალხინო საგალობლები (გურული კილო). თბილისი: ხელოვნება.

ერქვანიძე, მალხაზ და ვეშაპიძე, ლევან. (შემდგ.). (2003). ქართული გალობა – გელათის სკოლა. თბილისი: ხელოვნება.

ერქვანიძე, მალხაზ. (შემდგ.). (2011). ქართული საეკლესიო გალობა – გელათის სკოლა. ტ. VI. თბილისი: საქართველოს საპატრიარქოს საეკლესიო გალობის ცენტრი.

ერქომაიშვილი, ანზორ. (შემდგ.). (2005). არტემ ერქომაიშვილის სანოტო კრებული. თბილისი: ქართული ხალხური სიმღერის საერთაშორისო ცენტრი.

კოკელაძე, გრიგოლ (შემდგ.). (1984). ასი ქართული ხალხური სიმღერა. თბილისი: ხელოვნება.

კოკელაძე გრიგოლ (შემდგ.). ხელნაწერი სანოტო კრებულები. იხ. თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის ფოლკლორის ლაბორატორიის არქივი და ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის ხელნაწერთა ფონდი.

ჩიჯავაძე, ოთარ (შემდგ.). (1974). ქართული ხალხური სიმღერები. მეგრული. თბილისი: ხელოვნება.

ჭოხონელიძე, ევსევი (შემდგ.). ქართული ხალხური მუსიკა. სამეგრელო. (2003). I ტომი. ჭოხონელიძე, კუკური (შემდგენელი). თბილისი: ქართული ხალხური სიმღერის საერთაშორისო ცენტრი. თბილი-

სის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის ტრადიციული მრავალხმიანობის კვლევის საერთაშორისო ცენტრი.

ჭუმბურიძე ვლადიმერ (შემდგ.). (1972). ქართული ხალხური სიმღერების კრებული. სამეგრელო. თბილისი: საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტრო. ხალხური შემოქმედების რესპუბლიკური სახლი.

Аракчиев, Дмитрий. (1908). Народная песня Западной Грузии (Имеретии). С приложением 83 песен в народной гармонизации. Москва. Оттиски из II т. «Трудов Музыкально-Этнографической Комиссии» (МЭК).

Гроздов, Христофор. (1894). Мингрельския песни. Нотное приложение записей к Сборнику материалов для описания местностей и племен Кавказа. Вып. XVIII. Тифлис, Типография Канц. Наместника Его Императорскаго Величества на Кавказе и К. Козловского.

გ) აუდიოგამოცემები:

შევისნავლოთ ქართული ხალხური სიმღერა. მეგრული სიმღერები. სანოტო კრებული ოთხი კომპაქტდისკით (2005). თბილისი: საქართველოს მაცნე.

შევისნავლოთ ქართული ხალხური სიმღერა. მეგრული სიმღერები. 3-დისკიანი ნაკრები (2003). თბილისი: ქართული ხალხური სიმღერის საერთაშორისო ცენტრი და საერთაშორისო საქველმოქმედო ფონდი „ხოზი“.

პოლიკარპე ხუბულავა (2007). თბილისი: ქართული ხალხური სიმღერის საერთაშორისო ცენტრი და საერთაშორისო საქველმოქმედო ფონდი „ხოზი“.

უნიკალური ჩანაწერები: გური და ტრისტან სიხარულიძეები, პოლიკარპე ხუბულავა, ანზორ ერქომაიშვილი, მერაბ კალანდაძე, ანსამბლი „ბასიანი“ (2013). თბილისი: ფონდი „ქართული გალობა“.

აუდიოდანართის ნუსხა¹:

1. შენ ხარ ვენახი (ღვთისმშობლის საგალობელი). ერასტი ხუბულავას ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
2. მერცხალო, მშვენიერო (იოანე ნათლისმცემლის საგალობელი). ერასტი ხუბულავას ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
3. ქრისტე აღდგა (სააღდგომო საგალობელი). ერასტი ხუბულავას ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
4. ალილო (საშობაო მილოცვა). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
5. თუთა ახალი (სანესო-რიტუალურ ტექსტთან მისადაგებული საჩონგურო). ასრულებენ: გენო ჯანაშია, პოლიკარპე ხუბულავა და ჯოტო უბილავა. ჩონგურზე უკრავს პოლიკარპე ხუბულავა.
6. იავნანა (ბავშვის დასაძინებელი). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
7. ჭიჭე ტურა (სახუმარო, ჩონგურით). ასრულებენ: გენო ჯანაშია, პოლიკარპე ხუბულავა და ვანო ძაძუა. ჩონგურზე უკრავს პოლიკარპე ხუბულავა.
8. ძველი ოდოია (შრომის). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
9. ხემხვაია (შრომის). მარკოზ თორდის ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
10. მარებელი (სახუმარო, ჩონგურებით). ასრულებს ანსამბლი „ჩელა“. სოლისტები – გერონტი სალია და პოლიკარპე ხუბულავა.
11. მაყრების მგზავრული (საქორწილო). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
12. აჭარული მაყრული (საქორწილო). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
13. ძველი მგზავრული (სანესო). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.

¹ დისკზე შეტანილი ნიმუშების უმეტესი ნაწილი ჩაწერილია წიგნის ავტორის მიერ ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის მოძრავი ხმის ჩამწერი სტუდიის მრავალარხიანი აპარატურით 2014 წლის აპრილში, ზუგდიდში.

№№ 20, 28 და 30 აღებულია ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის 2007 წლის ჩანაწერებიდან. №№ 5, 7, 17 – კრებულიდან „შევისწავლოთ ქართული ხალხური სიმღერა. მეგრული სიმღერები“. სანოტო კრებული ოთხი კომპაქტდისკით. 2005 წ., თბილისი: საქართველოს მაცნე.

14. ბედინერა (საქორწილო). ერასტი ხუბულავას ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
15. ბედინერა (საქორწილო). ასრულებს „ოდოიას“ მეორე თაობის ტრიო.
16. კეისრული (ლამქრული). ასრულებს „ოდოიას“ მესამე თაობა.
17. მიცორს ფაცხა (ლირიკული). ასრულებენ: გენო ჯანაშია, პოლიკარპე ხუბულავა და ხუტა ქელბახიანი.
18. ნანია, ნანა (ლირიკული). ძმები სიჭინავების ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
19. ძველი ჩელა (ლირიკული, ჩონგურით). აკობიების ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
20. ხარათია (სუფრული). ასრ. „ოდოიას“ მეორე თაობა. დამწყები პოლიკარპე ხუბულავა.
21. დილ-დილა (სანესო). ერასტი ხუბულავას ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
22. ჰაი-ჰუი, ადილოი (სანესო). ერასტი ხუბულავას ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
23. ჰარანანი (სანესო). ერასტი ხუბულავას ვარიანტს ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
24. მუსხი ოქრო (ეპიკური, ჩონგურით). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
25. აფხაზური სატრფიალო (ლირიკული, ჩონგურით). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
26. ბაღჩას ვორდი (ლირიკული, ჩონგურით). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
27. ლეკებმა რომ დამიჭირეს (ეპიკური, ჩონგურით). ასრულებს პოლიკარპე ხუბულავა.
28. ზესქვი უჩა (ლირიკული). ასრულებს „ოდოიას“ მეორე თაობა.
29. მაგლონია (სატრფიალო, ჩონგურით). ასრულებს „ოდოიას“ მესამე თაობა.
30. საჩონგურო პოპური. უკრავს პოლიკარპე ხუბულავა.

დისკი მოამზადა უჩა პატარიძემ
ნმის რეჟისორი – არჩილ ბურჭულაძე

შინაარსი

წინათქმის მაგიერ	6
საქორთუოშ მაფშალია	9
რაც მინახავს და მსმენია	49
მრავალხმიანი აზროვნება – უწყვეტი ტრადიცია	58
ნოტირებული საგალობლები	66
ჩვენი პოლიკარპე	75
გამოყენებული ლიტერატურა	91
აუდიოდანართის ნუსხა	94